Rs. 15.00

అఖిల

(ప్రత్యేక సంచిక)

అఖిల భారత పత్రిక - ఏప్రిల్ & మే 2008

(4th ఏప్రియల్ 1910 ★ 24th ఏప్రియల్ 1920 ★ 1th మే 1908)

అఖిల

అఖిల భారత పత్రిక - ఏప్రిల్ & మే 2008

(సంయుక్త సంచిక)

విషయసూచిక :

విద్యయొక్క ప్రధాన ఆశయం

పలురకాల విషయార్జనము, విద్యయొక్క ఒక ఆశయమే కాని, దాని ప్రధాన సాధనంకాని, ప్రధాన అవసరం కాని అదికాదు. దాని ప్రధాన ఆశయం, మానసికశక్తుల, ఆత్మ శక్తుల నిర్మాణం మరియు జ్ఞానాన్ని, శీలాన్ని, సంస్కృతిని, ఉపయోగించు కొనగల శక్తిని, చేకూర్చడం. ఇంక ఎక్కువ లేకున్నా, అంతమాత్రమైనా కలిగించాల్సి వుంటుంది. ఈ భేదం ఎంతో గొప్ప తేడాను కల్పిస్తుంది. విజ్ఞానశాస్త్రం మనకందించే విషయసేకరణే మనకోరికైతే పాశ్చాత్య విజ్ఞానశాస్త్రాన్ని యధాతధంగా అంతాగాని లేక ముక్కలు ముక్కలుగా కాని గ్రహిస్తేచాలు. మనం ఏ విజ్ఞానశాస్త్రాన్ని చదువుతామనేది ప్రధాన ప్రశ్నకాదు. ఆ విజ్ఞానశాస్త్రంతో మనమేమిచేస్తా మనేది, మన మార్జించిన ఆశాస్త్ర జ్ఞానాన్ని, శాస్త్ర పరిశోధనా ఫలితాలను, మానవ మానస శక్తులతోను, ఇతర జ్ఞానంతోను, ఎట్లా అనుసంధానం చేస్తా మనేదే ప్రశ్న.

భారతీయ మనస్సు, దాని సాంప్రదాయాలు, దాని పూర్వీకులశక్తి, జ్ఞానము, వాటి పాత్ర ఉత్కృష్టమైన సంస్కృతిని కొని తెచ్చింది. సంస్కృతాన్ని కాని,లేక మరే భాషనైనా కాని మనస్సుకు ప్రోత్సాహాన్ని, నేర్పును ఇవ్వగల్గిన సహజపద్ధతిలో నేర్చుకోవాలి. ఈ విషయంలో గతానికి లేక వర్తమానానికి చెందిన బోధనావిధానానికే మనం అంటిపెట్టుకొని వుండరాదు. స్వాయత్తమైన జీవలక్షణాన్ని పట్టుకుని పునరుద్ధరించి, పరిపుష్టం చేసి, అవిచ్ఛిన్నంగా సాగేటట్లు స్థిరపర్చుకోవాలి. మరి ఇప్పటకీ సజీవంగా వున్న మన గతశక్తి, ఇంకను యేర్పడని భవిష్యత్‌శక్తికీ మధ్య అది స్పష్టమైన అనుబంధాన్ని ఏర్పరచాలి.

అలానే ఆంగ్లమును, ఇతర విదేశీ మాతృభాషలను కూడ ఆయాదేశాల జీవితాన్ని, వారిభావాలను, సంస్కృతులను, తెలిసికొని, మనచుట్టూవున్న ప్రపంచంతో సరైన సంబంధాలను నెలకొల్పు కొనేట్లు నేర్చుకోవాలి. ఇదే నిజమైన జాతీయ విద్యావిధానం. మనం ఆధునిక సత్యాన్ని, జ్ఞానాన్ని నిర్లక్ష్యం చేయరాదు. కాని మనమానస, ఆత్మల ఆధారంగానే మనం మనసు పునాదిని నిర్మించుకోవాలి.

మూలము : శ్రీఅరవిందులు

అనువాదం :- బి. నరసింహయ్య

శ్రీ అరవిందులు 1908

ఏప్రిల్ 4, 1910

శ్రీ అరవిందో జీవిత స్వీయకథనాల నుండి .....

శ్రీ అరవిందో 'కర్మయోగిన్' పత్రికా కార్యాలయంలో ఉండగా ఆయనను పట్టుకొనేందుకు బ్రిటిష ప్రభుత్వం తమ కార్యాలయాన్ని వెతకబోతున్నదనే సమాచారం ఆయనకు అందింది. దానికి ఆయన తమ వైఖరి ఏమిటని యోచిస్తున్నప్పుడు ఆకస్మాత్తుగా 'పై నుండి' ఫ్రెంచి పరిపాలనలో వున్న చంద్ర నాగూర్ వెళ్ళమన్న ఆదేశం అందింది. ఇప్పుడు దేవుని మార్గనిర్దేశానికి అనుగుణంగా నడవడమే ఆయన కర్తవ్యం. దానిని ఏమాత్రం వ్యతిరేకించేది లేదు. దాని నుండి వైదొలగేది లేదు. ఇక ఈ విషయంలో ఎవ్వరినీ సంప్రదించాల్సింది లేదు. కేవలం పదే పది నిముషాల్లో గంగాతీరానికి చేరడం, బోటు ఎక్కడం జరిగిపోయింది. కొద్ది గంటల్లోనే చంద్రనాగూర్ చేరుకొని రహస్య నివాసానికి వెళ్ళిపోయారు. తరువాత ఆయన నడుపుతున్న 'కర్మయోగిన్' పత్రిక సంపాదకత్వ బాధ్యతను చేపట్టవలసినదిగా సిస్టర్ నివేదితకు సందేశాన్ని పంపారు. చంద్ర నాగూర్‌లో ఆయన పూర్తి ఏకాంతంలో ఉంటూ తక్కిన కార్యకలాపాన్ని, నిలిపివేసి పూర్తిగా ధ్యాన నిమగ్నులయ్యారు. అప్పడే పాండిచ్చేరికి పయనమవ్వమన్న పిలుపు అందింది. ఉత్తరపారాకు చెందిన కొందరు యువ విప్లవకారులచే మళ్ళీ కలకత్తాకు తీసుకొని రాబడ్డారు. అక్కడ నుండి ఆయన 'Dupleix' అనే నౌకలో 1910 ఏప్రిల్ 4న పాండిచేరి చేరుకొన్నారు.

- శ్రీ అరవిందులు

అనువాదం : హర్షవర్ధన్

శ్రీ అరవిందుల రాజకీయ విరమణకి కారణాలు

(శ్రీ అరవిందుల జీవిత స్వీయ కథనాల నుండి)

1910 సంవత్సరం తర్వాతనుంచి శ్రీ అరవిందులు అంతకంతకు యోగసాధనలో తీవ్రస్థాయిలో నిమగ్నమవసాగారు. ఆయన ప్రజా సంబంధిత క్రియాశీలక రాజకీయాలనుంచి వైదొలగి, పునర్వ్యవస్థీకరింపబడిన భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ సమావేశాలకు అధ్యక్షత వహించమనే అనేక మంది కాంగ్రెస్‌వారి అభ్యర్థనలను నిరాకరించారు. తన ఆధ్యాత్మిక కార్యక్రమాలతో సంబంధంలేని విషయాలపై మాట్లాడకూడదని 'ఆర్య' పత్రికకు తప్పించి వేరే వ్రాయకూడదని నియమం పెట్టుకున్నారు. ఆయనకు స్పష్టంగా భవిష్యదర్శనం కావటం ఎక్కువవుతున్న కొలది క్రమబద్ధంగా ముందుకు సాగే శక్తుల గమనాన్ని బట్టి స్వతంత్ర భారతం నిశ్చయం అని, భారతీయుల ప్రతిఘటన, అంతర్జాతీయ సంఘటనల యొక్క పర్యవసానాల ఒత్తిడికి, బ్రిటీషువారు, భారత స్వాతంత్ర్యాన్ని ఆమోదించి తీరాలని, వ్యతిరేకతలు, అసమ్మతులున్ననూ, స్వాతంత్ర్యం పొందే వీలున్న అంశాల దిశగా భారతమాత నడక మొదలైందని శ్రీఅరవిందులు గ్రహించారు. ఈ జాతీయ ఉద్యమానికి సాయుధపోరాటం, దీనికి కావలసిన రహస్య సన్నాహాలు ఇక అవసరం లేదని అయితే ఈ విప్లవభావం కొనసాగాలి, అది కొనసాగుతుంది అని ఆయన భావించారు. స్వయంగా రాజకీయాలలో తనజోక్యం ఇక అవసరం లేదనుకున్నారాయన. ఇవన్నీ కాక తన ఆధ్యాత్మిక కార్యక్రమం యొక్క ఆవశ్యకత, విస్తారత, మరింత స్పష్టమై దానికి అవసరమైన శక్తులను కేంద్రీకరించవలసిన అవసరం ఉందనుకున్నారు శ్రీఅరవిందులు.

అనువాదం : త్రివేణి

అజ్ఞాతంలోకి వెళ్లింది ఒక ప్రత్యేకమైన కార్యం కోసమే!

(శ్రీఅరవిందులు స్వీయచరిత్ర కధనాలనుంచి)

1910లో ఆయన అజ్ఞాతంలోకి వెళ్ళడంతో వారు రాజకీయాలనుండి తప్పుకొనడం పూర్తయిందనుకోవాలి.

అయితే అందరూ అనుకొన్నట్లు వారు భారతదేశ భవిష్యత్తును గానీ, ప్రపంచం గురించిగాని పట్టించుకోకుండా కేవలం తాను ఉన్నతమైన ఆధ్యాత్మిక అనుభవాలను సంపాదించడం కోసం అలా చేసారని దానిఅర్థం కాదు. వారి ఆధ్యాత్మిక లక్ష్యం కేవలం ఆధ్యాత్మికమైన అనుభూతులను పొందడం మాత్రమే కాదు. యావత్తు ప్రాపంచిక జీవితాన్ని ఆధ్యాత్మిక పునాదుల మీద, ఆధ్యాత్మిక చేతనలో నిర్వహించేందుకు ఎంతవరకు అవకాశం వుందనే విషయాన్ని అనుభవం ద్వారా గ్రహించడం అనేది కూడా కలిసేవుంది. తను ఏకాంతంలో వుంటూనే భారతదేశంలోనూ, ప్రపంచంలోనూ జరుగుతున్న విషయాలన్నింటినీ నిశితంగా పరిశీలిస్తూనే అవసరం వున్నప్పుడు తాను జోక్యం చేసుకుంటూనే వున్నారు. అయితే అది కేవలం మౌనంగా తన ఆధ్యాత్మిక శక్తిని వినియోగించి అలా చేసారు. యోగంలో చాలా ముందుకు వెళ్ళినవారు అంటే శరీర మనః ప్రాణ శక్తుల కతీతంగానూ, ఊర్ధ్వ ముఖంగానూ బలమైన శక్తులను స్వాధీనం చేసుకొన్న వారు మాత్రమే అలా చేయగలరు. వారికి ప్రచండమైన ఆధ్యాత్మిక శక్తి స్వాధీనమౌతుంది. అది ఏ ఇతర శక్తులన్నింటికన్నా గూడా బాగా ప్రచలితం, ప్రబలం. దానిని స్వాధీనం చేసుకోవాలనీ ఉపయోగించుకోవాలనీ ఎవరూ అనుకోరు. కానీ అది వున్నమాట నిజం. ఇదిగో! ఈ ప్రచండమైన శక్తిని గమనించి ముందడుగుగా, పరిమిత క్షేత్రానికే, దానిని స్వాధీనం చేసుకొని వినియోగించుకున్నా, తర్వాత దానిని ప్రాపంచిక శక్తుల మీద కూడా

ప్రయోగించారాయన. దాని ఫలితాల పట్ల ఆయన ఎప్పుడూ అసంతృప్తి చెందడం గానీ, ఇతరత్రా వినియోగించడం గానీ జరుగలేదు. కేవలం రెండు సందర్భాలలోనే ఈ శక్తుల వినియోగాన్ని బయటకు కన్పించేలా గూడా తన ప్రయత్నాలను చేసారు. అందులో మొదటిది ద్వితీయ ప్రపంచ మహా సంగ్రామానికి సంబంధించినది. ప్రారంభంలో దానిని గురించి పెద్దగా పట్టించుకోలేదు. కానీ ఎప్పుడైతే హిట్లర్ మిగిలిన శక్తులన్నింటి మీద పైచెయ్యి గాబోతున్నాడనీ నాజీలు మిగిలిన ప్రపంచం మీద ఆధిపత్యం నెరపబోతున్నారని తలిచారో, అపుడు ఆయన జోక్యం చేసుకున్నారు. తాను మిత్రపక్షాలను బలపరుస్తున్నాను అని బహిరంగంగా ప్రకటించారు. యుద్ధనిధికోసం చేసిన విజ్ఞప్తికి స్పందించి దానికి ఆర్థికంగా తనవంతు సాయం అందజేయడమేగాకుండా, సైన్యంలో చేరి యుద్ధంలో పాల్గొనాలను కొన్న వారిని అలా చేయమని ప్రోత్సాహించారు గూడా. అంతేగాక డంకర్క్ సంఘటనలో ఇంక హిట్లర్ విజయం నిశ్చయమనీ, దానితో ఇంగ్లండ్ పతనం ఖాయమనీ అందరూ ఊహిస్తున్న సమయంలో మిత్రరాజ్యాలకు మద్దతుగా వారి ఆధ్యాత్మిక శక్తిని వినియోగించి, దానితో జర్మనీల ఆటకట్టించి యుద్ధగతి వారికి వ్యతిరేకంగా మారాకనే ఆయన సంతృప్తి చెందారు. హిట్లర్ మరియు నాజీల వెనుక అంధ, తామసిక ఆసురిక శక్తులు అండగా నిలిచాయని అవి గనక జయిస్తే యావత్తుమానవజాతి రాక్షసులకు బానిసలుగా జీవించాల్సి వస్తుందనీ, పరిణామగతి చాలా మందగిస్తుందనీ, ముఖ్యంగా మానవుడి ఆధ్యాత్మిక ప్రగతికి అది అవరోధమనీ అందువల్ల యూరోపు మాత్రమేగాక మొత్తం ఆసియా ఖండం బానిస జాతిగా మారి తద్వారా భారతదేశ విముక్తి కోసం అంతవరకు జరిగిన కృషి అంతా వృధా అవుతుందనీ, గుర్తించారు గనుకనే అలా చేసారు. ఈ కారణంగానే

క్రిప్సు రాయబారాన్ని బహిరంగంగా స్వాగతించి, దానిని ఆమోదించాల్సిందిగా కాంగ్రెస్ నాయకులకు సందేశం పంపారు. క్రిప్సు ప్రతిపాదనలను ఆమోదించడం జరిగితే, అసురిక శక్తులను భారత్, బ్రిటన్‌లు సంయుక్తంగా ఎదుర్కొనడం, అది భారతదేశ స్వాతంత్ర్యానికి త్రోవదీయడం జరుగుతుందని అదే సరైన పరిష్కారమనీ ఆయన భావించారు.

అనువాదం - కొంగర భాస్కరరావు

పృథ్వీ చైతన్యం కోసం సాధన

నా సాధన లక్ష్యం కేవలం నాకోసం కాదు. మొత్తం భూ చైతన్యం దివ్యచైతన్యంగా మరల్చే మార్గం చూపడానికి. దానివలన అంతరప్రగతి, పరిణామం, నూతననైపుణ్యం మొదలయినవి చూపడం సాధ్యమవుతుంది. కాని అవి ఎవరికీ అంత ముఖ్యమైనవి కావు. కాకపోతే జరగవలసినదానికి సంసిద్ధపరచే మార్గనిర్దేశం జరుగుతుంది.

భూచైతన్యంలోకి అవతరించవలసిన ప్రశాంతత, దివ్య సామరస్యం, దివ్యకాంతి, ఆంతర్యపు దివ్యసత్యసిద్ధాంతమేదో, దానిని తీసుకురావాలనే నేనన్వేషిస్తున్నాను.

పైన దానిని చూస్తున్నాను. అదేమిటో కూడా తెలుసు. పైనించి నాచైతన్యంలోకి దిగి అణువణువునా ప్రకాశిస్తున్నది. అది నా అనుభూతికి తెలుస్తున్నది. సగం వెలుగు, సగం చీకటిల మధ్య తారట్లాడుతూ అలాగే సాగిపోతున్న మనిషి స్వభావానికి బదులు తన స్వయం ప్రతిభతో జీవిపూర్తిగాపైకి ప్రగతిపథంలో పోగలగడం సాధ్యమయ్యే దానికోసం అన్వేషిస్తున్నాను.

శ్రీమాత 1918

దివ్యసత్య అవతరణ భూమ్మీద చైత్యన్యాభివృద్ధికి ద్వారాలు తెరుస్తుంది. అదే భౌతిక పరిణామంలో అంతిమ పరిజ్ఞానం (The final sense of the earth evolution)

నా కోసం మాత్రమే అతిమానసాన్ని సాధించడం నా వుద్దేశం కాదు. నా కోసం నేనేదీ చెయ్యడం లేదు. మోక్షంగాని అతిమానసంకాని వ్యక్తిగతంగా వీటి అవసరం నాకేమీలేదు. అతిమానసికతకోసం నేనన్వేషిస్తున్నానంటే దానర్థం భౌతిక చైతన్యాని కవసరమైన కర్తవ్యమేదైతేవుందో దానిని నిర్వహిస్తున్నానని. నా అతిమానసికత అనేది కేవలం అతిమానసాన్ని భూచైతన్యానికి తీసుకుపోయే ద్వారాన్ని తెరిచే తాళంచెవి. అతిమానసాన్ని అతిమానసం కోసమే సాధించడం అయితే అది ఖచ్చితంగా వ్యర్థప్రయాసే.

★ ★ ★

(శ్రీమాత జపానులో వున్నప్పుడు ఆమెకి వ్రాసిన వొక జాబు నుండి)

స్వర్గం మనం పొందాము. కాని భూమిని పొందలేదు. వైదికసూత్రం ప్రకారం, యోగం పరిపూర్ణమయేది భూస్వర్గాలు సమానమై, ఒకటే అయినపుడు మాత్రమే.

మూలం : శ్రీఅరవిందులు

అనువాదం : నడిమింటి విజయలక్ష్మి

ఏప్రియల్ 24, 1920

(శ్రీమాత జపానునుంచి పుదుచ్చేరికి చివరిగా విచ్చేసిన తేది)

ఏప్రియల్ 24, 1920న పుదుచ్చేరి తీరాలదరికి చేరుకున్న నావలో ప్రయాణిస్తున్న శ్రీమాత అనుభవం.

"నేను జపానునుంచి వస్తున్నప్పుడు, సముద్రంమీద నావలో ఉన్నాను. ఆ సమయంలో నేను దేనినీ ముందుగా ఊహించడం లేదు. (సహజంగానే నేను నా అంతరంగజీవన సాధనలో నిమగ్నమైఉన్నాను భౌతికంగా నావమీదనే ఉన్నాను అప్పుడు ఒక్కసారిగా, అసంగతంగా, పుదుచ్చేరికి రెండు నాటికల్ మైళ్ళదూరంలోలక్ష్యము ఉండగా పరిసరగాలి, దానిలక్షణం, సరిగా చెప్పాలంటే వాతావరణపు భౌతికలక్షణాలు కూడా ఎంతగా మారిపోయాయంటే నాకు శ్రీఅరవిందుల తేజఃపుంజంలోకి (aura) ప్రవేశిస్తున్న భౌతికానుభూతి కలిగింది.

నేను చాలాకాలంనుంచి, నిరంతరంగా శ్రీఅరవిందులతో ఆధ్యాత్మిక అనుసంధానంలో ఉన్నాననే సంగతి నాకు బాగా తెలుసు; ఒకరకంగా చెప్పాలంటే అది శ్రీఅరవిందుల వాతావరణంలో అనుసంధానం. కాని నేనెప్పుడూ భౌతికవాతావరణంలో మార్పును గురించి ఆలోచించలేదు. దానిని ఎంతమాత్రమూ ముందుగా ఊహించను కూడాలేదు. అందువల్లనే ఆ అనుభవానికి అంత మహత్వం వచ్చింది. అది ఏవిధమైనదంటే, ఒక్కసారిగా వేరే శీతోష్ణస్థితిలో ఉన్న ప్రదేశంలోకి ప్రవేశించినట్లు లేదా మరొక ఎత్తైన ప్రదేశానికి చేరినపుడుండే అనుభూతి.

శ్రీఅరవింద వాణి

1915 నుంచి 1920 మధ్యకాలంలో నేను 'ఆర్య' కోసం వ్రాస్తున్నాను. శ్రీమాతరాకకోసం సాధన, పని వేచిఉన్నాయి.

16-9-1935

నేను నా యోగాన్ని 1904 సం॥లో ఏ గురువు లేకుండా మొదలుపెట్టాను. 1908లో మరాఠా యోగినుంచి ముఖ్యమైన సహాయం పొందాను. నా సాధనకు ఆధారమైన ప్రాతిపదికలు తెలుసుకున్నాను. కాని అప్పటినుంచి శ్రీమాత ఇండియాకు వచ్చేదాకా నాకు ఎవరినుంచి ఆధ్యాత్మిక సహాయం అందలేదు.

నా సాధన అంతకుముందుకాని ఆ తర్వాతకాని ఏ పుస్తకాల మీద ఆధారపడలేదు. కాని అది నా అంతరంగంలోనుంచి నన్ను కమ్మేసిన నావ్యక్తిగత అనుభవాల మీద ఆధారపడినదే.

13-9-1946

అనువాదం: డా. ఇ. ప్రసన్న కృష్ణ

లక్ష్యము

చేసినపనే చేస్తూండటం కాక, క్రొత్త గమ్యాలు, కనీవిని యెరుగని అధిపత్యాలు సాధించటం మానవుడు చేయవలసిన, పని మనకు కార్యరంగాలు లోకం, కాలం, ఆత్మ. ప్రేరణలు ఆశ, సృజనాత్మక భావనాశక్తి, దూరదృష్టి, పరిపూర్ణసాధనకు ఉపకరణాలు - ఇచ్ఛాశక్తి, ఆలోచనా శక్తి, కృషి.

ఇప్పటికీ ఇంకా మనం సాధించవలసిన దేముంది? ప్రేమ. ఇంతవరకు మనంద్వేషం స్వీయభోగానందాలను మాత్రమే సాధించాము. మనం ఇంతవరకు విజ్ఞానానికి బదులు, గ్రహణశక్తి భావుకత పొరపాట్లు చేయటం వరకే సాధన చేశాము. దివ్యానందానికి బదులుగా భేదం, మోదం, నిర్లక్ష్యం - ఇవే సాధించాం. శక్తికి బదులుగా ఇంతవరకు మనం - కృషి, బలహీనత, భంగంపాటుతో కూడిన విజయమే సాధించాం. జన్మ మృత్యు జరాభయాలనే తెలుసుకున్నాం ఇంతవరకు తప్ప, అసలు జీవనంగురించి ఇంకా తెలుసుకొనేలేదు. పోట్లాడుకోవటం, కలుసుకోవటమే మనకు తెలుసు కాని సమైక్యత గురించి మనికింకా తెలియనే తెలియదు.

ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే (మనం సాధించవలసినది) దైవత్వం అందుకు మనలను మనం దివ్యంగా రూపుదిద్దుకోవటం.

- శ్రీఅరవిందులు

శ్రీమాత వ్యాఖ్యానం :-

బలహీనత, కృషి, భంగపాటుతో కూడిన విజయాన్ని మాత్రమేనా మనం ఇంతవరకూ సాధించినది?

మనమింతవరకూ సాధించిన విజయాలన్నీ ప్రతి క్రియాత్మకంగా చివరికి మిగిలిన భంగపాట్లే, ఖచ్చితంగా పూర్తి కాబడేదేదీ ఉండదు. ప్రతిసారీ ఏదో విజయం సాధించా మనుకుంటాం. తీరాచూస్తే - అది అసమగ్రం, పాక్షికం, అశాశ్వతం -అయి ఉంటుంది. నిన్ను నీవు బహుజాగ్రత్తగా పరిశీలించుకుంటే ఈ నిజాన్ని గుర్తిస్తావు. అయితే విషయాలెప్పుడు గతంలోవలెనే ఉండాలని ఏమీలేదు. అలాకాదు. మార్పు అయితే కొంత ఉంది. కాని పూర్తిగా మారలేదు. పరిపూర్ణంగా మారలేదు.

భౌతికంగా శారీరకమైన విజయాలు-స్పష్టమైనవి, గమనించతగినవే. బలహీనత, పరిమితి, చెడు అలవాట్లు- పట్టుదలతో శ్రమించి, వీటిని అధిగమించవచ్చు. నిశ్చయంగా విజయమనీ భావించవచ్చు. పోతే కొంతకాలం అయాక, కొండొకచో వెన్వెంటనే ఏమీ జరగనేలేదనే గ్రహింపు కలుగవచ్చు. సాధించామనకున్నది, తిరిగి మరల చేయవలసిరావచ్చు. చైతన్యంలో పరిపూర్ణమైన మార్పువచ్చి, తలక్రిందులై, నూతనోత్తేజం జోక్యం చేసుకోవటంవల్ల విజయం పరిపూర్తిగా సఫలమవుతుంది.

పూరాతన కార్థియన్ సంప్రదాయంలో క్రొత్తగా దీక్ష తీసుకోవలసిన యువకులచేత తెల్లటి దుస్తులు ధరింప చేస్తారు. అప్పుడు వాళ్లకి చెప్తారు - "ధరించిన అంగీమీద ఉన్న మరకలను ఒక్కొక్కటే శుభ్రపర్చటంకాకుండా, పూర్తిగా ఒక్కమారే ప్రక్షాళన చేసుకోవాలి. అని నీ లోపాలను ఒక్కొక్కటే సరిదిద్దు కోవటం కాదు. ఒక్కొక్క దానినే అధిగమించటం కాదు. ఇలా ఎంతో ముందుకు

సాగిపోలేవు. కావల్సినది పూర్తి ప్రక్షాళనం. చైతన్యము అంతాపరివర్తన చెందాలి. రూపాంతరీకరణం సాధించాలి. ఉన్న స్థితి నుంచి ఒక్క ఊపులో ఉన్నత తర స్థితికి ఎగసిపోవాలి. నివారించవలసిన బలహీనతలన్నీ సమసిపోవాలి. సాధించవలసిన వాటియొక్క సమ్యక్దర్శనం కలగాలి.

శ్రీఅరవిందులు చెప్పినది నేను నమ్ముతున్నాను. అంతా పరిపూర్ణంగా జరిగేవరకు అసలు ఏమీ జరగనట్లే, ఓ అడుగు ముందుకు వేయటంకాదు. కావల్సినది పరిపూర్ణపరివర్తనం. కాస్తంత ప్రయత్నంచేసి ఇలా చెప్పేవాళ్ళనెంతోమందిని ఎన్నో సార్లు విన్నాను. నేను ప్రయత్నించాను. నా ప్రయత్నం వల్ల ఏమి ఉపయోగం? నేనేదో కొంతసాధించాననుకొన్న ప్రతీసారీ, తిరిగి మళ్లీ మొదలు పెట్టవలసివస్తోంది." ఇలా జరగటానికి కారణం తాము ఉన్నచోటునుంచి కదలకుండా ముందుకు పోవాలను కుంటున్నారు. (ఇదెలాసాధ్యం!) చైతన్య పరివర్తనలేకుండా అభివృద్ధి సాధించాలనుకుంటున్నారు. యావదృక్పథం మారాలి. చైతన్యం ఉన్నగాడిలోనుంచి పూర్తిగా బయటపడాలి. పైకి యెదగాలి ఊర్ధ్వముఖంగా విషయాలను దర్శించాలి. అపుడు మాత్రమే విజయాలు విజయాలుగా ఉంటాయి. భంగపాట్లుండవు.

అనువాదం : కర్రావెంకటేశ్వర్లు

సాధనకు కొన్నిసూచనలు

సాధన ఆత్మార్పణంతో ప్రారంభంకావాలి; అదే అత్యంత ప్రయోజనకరమూ, శీఘ్రకరమూ అయినపద్ధతి. నీవు చేరాలనుకునే ధ్యేయం ఏదైనప్పటికి అది పరమేశ్వర భావమైనా, పరిపూర్ణతా భావమైనా ఆత్మార్పణతో ప్రారంభిస్తే అంతకు మించిన ఆనందాతిశయం వేరే ఉండదు. అత్యంతశ్రద్ధతో పట్టుదలతో ఆత్మార్పణ

కొనసాగిస్తుంటే నీవేర్పరుచుకున్న భావనాగ్రాన్ని మించిన అనుభవం నీకు ప్రాప్తిస్తుంది. అది వర్ణనాతీతమే అయినప్పటికి దానిప్రభావం మాత్రం ఇంచుమించు సమానంగానే ఉంటుంది. ఇంకా ఇంకా నీ ఆత్మార్పణము సమగ్రంగా, పరిపూర్ణంగా అవుతున్న కొద్దీ ఐక్యమవాలనే ఆకాంక్షకూడా నీలో ఏర్పడుతుంది. అంటే ఏ పరమేశ్వరుని కోసం నిన్ను అర్పించుకుంటున్నావో ఆ పరమేశ్వరునితో ఐక్యంకావాలని ఆకాంక్ష ప్రబలమౌతుంది. ఇకనీలో ఉండే భిన్నత్వాలూ, విరోధాలూ తొలగిపోతాయి. ముఖ్యంగా నీ ఆకాంక్ష ప్రగాఢమైన స్వతస్సిద్ధమైన ప్రేమతో కూడి ఉన్నప్పుడు, విజయపథంలో నీకు ఏదీ అడ్డురాదు.

ఎవరైనా భగవంతునికి పూర్తిగా సర్వసమర్పణం చేసుకుంటే వారు వారి సంకల్పబలాన్నీ ఎంపిక శక్తితో అభివృద్ధి చేసుకోవాలంటారా?

ఇవన్నీ వారికి అంతరాయాలు కావా? స్వయంసంకల్పం, ఇచ్ఛాశక్తి కూడా సామాన్య అజ్ఞానంలోనూ, మోహంలోనూ జీవితం గడిపేవారికి అవసరమే. పూర్తిగా ఆత్మార్పణమంటే వీటిని సమర్పించుకోవడమే అయితే దురదృష్టవశాన చాలామంది ఆత్మార్పణం చేసుకున్నామన్న భ్రమలో ఉంటారు కానీ వారి అహాన్నిమాత్రం వదిలిపెట్టరు. దానివల్ల వారు భగవత్సంకల్పాన్ని గుర్తించలేరు. ఇటువంటివారు వారి సంకల్పశక్తినీ, వివేచననూ కనక వదిలి పెడితే అస్తవ్యస్తంగానూ, అసంగతంగానూ తయారవుతారు.

అందువల్ల ముఖ్యంగా నీవు సంపూర్ణమైన నిజాయితీ అలవరచుకోవాలి. నిన్ను నీవు మోసగించుకోకుండా నిన్ను నడిపించే సంకల్పం భగవంతుని దేనని నీకు స్పష్టమైన నిదర్శనం కావాలి.

- శ్రీమాత

అను: డా॥ అమరవాది ప్రభావతి, డా॥ అమరవాది వెంకట్రామ శాస్త్రి

ప్రశ్న: మధుమయీ మాతా! "భౌతిక నిశ్శబ్దీకరణము" - అంటే ఏమిటి? ఆ నిశ్శబ్దంలోనే అలా ఉండి పోవటం ఎలా?

భౌతిక చైతన్యం అనేది మన శారీరక సంబంధమైన చైతన్యమేకాక ఇంద్రియగ్రాహ్యంగానున్న చుట్టూ పరివేష్టించి ఉన్నదంతాకూడా. రికార్డింగ్ చేసి ప్రసారం చేసే ఒకరకమైన యంత్ర పరికరంలాంటిది ఇది. వెలుపలి నుంచి వచ్చే అన్నిస్పర్శలకి, అఘాతాలకి ఉన్మీలనమై ఉంటుంది. ఖేద, మోదాలుగా వాటిని తిరస్కరిస్తూ, స్వాగతీకరిస్తూ ప్రతిస్పందిస్తుంది. బాహ్యసత్వాన్ని ఇది నిరంతరం క్రియాశీలంగా ఉంచుతుంది. అలజడి కలుగజేస్తుంది. వీటికి మనం బాగా అలవాటుపడి ఉంటాము. అందుచేత పాక్షికంగానే వీటితాలూకు యెరుక కలిగి ఉంటాము.

కాని మనం ధ్యానం లేదా ఏకాగ్రత ద్వారా అంతరంగంలోనికి లేదా ఊర్ధ్వ ముఖంగా కాని మళ్ళినట్లైతే లోలోతుల నుంచి పైనుంచి మన అంతరంగంలోనికి నిశ్చల శాంతి, ప్రశాంతము చివరికి నిశ్శబ్దత పొందగలుగుతాం. ఆ నిశ్శబ్దం యదార్థమైనది. తిరుగులేనిది. గోల, గందరగోళంతర్వాత వచ్చే నిశ్శబ్దంలాంటిది కాదు. ఎంతసేపు ఉన్నా దానికి మార్పు ఉండదు. బాహ్యంగా ప్రభంజనంలాంటి సంక్షోభంలో లేదా, యుద్ధరంగంలో ఉన్నా ఈ నిశ్శబ్దం చెక్కుచెదరదు. సుస్థిర ప్రశాంతతకి పర్యాయపదం ఈ నిశ్శబ్దం. ఇది సర్వశక్తి మంతము. అంతర్గతంగా విపరీతమైన అలజడి గందర గోళాల మధ్య జన్మించే అలసట, ఉద్వేగం, నిస్త్రాణ, రాత్రింబవళ్లు. వదలకుండా పట్టి వేధిస్తూంటాయి. తప్పించుకోలేం. వీటిని నివారించటానికి నిశ్శబ్దం అమోఘమైన చికిత్స.

అందుచేత యోగం చేయగోరేవారు ముందుగా నిశ్చలత ప్రశాంత నిశ్శబ్దత-వీటిని తమలో ఆవహింప చేసుకొని స్థిరపర్చుకోవాలి.

- శ్రీమాత

అనువాదం : కర్రా వెంకటేశ్వర్లు

వాస్తవంగా భారతీయం మేధస్సుకి ఆధ్యాత్మికత అత్యంతకీలకమైనది. (The master-key) అనంతత్వభావన దానికి పుట్టుకతోనే వచ్చినది. బాహ్యజీవనం వాస్తవమైనది, పరిపూర్ణమైనది కాదు అని భారతదేశం ఆదిలోనే సుక్ష్మబుద్ధితో గ్రహించింది. హేతువాదయుగాలలోనూ, అజ్ఞానపు చీకట్లు ముసిరిన యుగంలోనూ కూడా ఈసునిశ్చిత దృష్టిని ఈదేశం కోల్పోలేదు. ద్రవ్యవినియమ సూత్రాలు, శక్తుల ప్రాముఖ్యతను ఆమె విస్మరించలేదు. భౌతిక శాస్త్రాల ప్రాచుర్యం గురించిన నిశితదృష్టి కలిగి ఉన్నది. సాధారణ జీవన క్రియాకలాపాలను సొగసుగా కళాత్మకంగా మలుచుకోవటం ఆమెకు తెలుసు. భౌతికం, అతీతభౌతికంతో చక్కటి సమన్వయంతో పొందికగా నిలిచి ఉంటేనే, అది పరిపూర్ణ మవుతుందని ఆమె గ్రహించింది. ప్రస్తుత కాలమాన పరిమితులలో అధునిక మానవుడు తన బాహ్యదృష్టితో విశ్వంయొక్క చిక్కుముడిని విప్పలేడని ఆమె తెలుసుకుంది. వెనుక పరోక్షంలో అదృశ్యశక్తులున్నాయని, తనకు తెలియని శక్తులు తనలో నిక్షిప్తంగా ఉన్నాయని, తన్ను గురించి తనకు తెలిసినది బహుస్వల్పమని, పైకి అగుపించే దానిచుట్టూ, అగుపించనిదెంతో ఉన్నదనీ, అలాగే, తనకు తెలిసిన దానివెనుక తెలియనిది, పరిమితమైన దానిచుట్టూ అపరిమితమైనది ఎంతో ఉన్నదని భారతీయ మేధస్సు గ్రహించింది. మానవుడు తననుతాను అధిగమించగల శక్తివంతుడు; ఇంతకన్నా మరింత పరిపూర్ణంగా లోతుగా జీవించగలడని గ్రహించింది. యూరపు, ఈ మధ్యకాలంలో కనుగొన్న సత్యాలు- సాధారణ తెలివికి అసాధారణంగా కనిపించేవాటిని కూడా, భారతదేశం (ఏనాడో) గ్రహించింది. మనిషినిమించిన అసంఖ్యాక దేవతలను దర్శించింది. దేవతలకి అతీతంగా దేవదేవుని దర్శించింది. ఆ దేవదేవునకు కూడా అతీతంగా అనిర్వచనీయమైన అనంతత్వాన్ని సాక్షాత్కరింప చేసుకుంది. సాధారణ జీవనానికి అతీతజీవన శ్రేణులు, సాధారణ మనస్సుకు అతీత మానసిక శ్రేణులు, ఇంకా వాటినిమించి ఆత్మోజ్వల కాంతులు - దర్శించింది. అపుడు అంతస్ఫూర్తితో నిర్భయంగా, సాహసోపేతంగా, అల్పమనేదిలేకుండా ఏ పనిచేయటానికి సంకోచించలేదు - అది ఆధ్యాత్మికంకాని, మానసికంకాని, నైతికంగా కాని, లేక, ప్రాణికస్థాయి కార్యమేనా కానీ - ఏదీమనిషికి

అసాధ్యముకాదని ప్రకటించింది. కాకపోతే తనలోని జ్ఞానఇచ్ఛా శక్తులు సుశిక్షితంగా ఉంచుకోవాలి. అపుడే ఈ మానసిక శ్రేణులను జయించగలడు. తానే ఆత్మకాగలడు. దైవము కాగలడు. దైవంతో ఏకత్వం సిద్ధించుకోగలడు. అనిర్వచనీయ పరబ్రహ్మ తానుకాగలడు. దీనికి మార్గాన్వేషణ సహేతుకమైన వాస్తవికత, శాస్త్రవిజ్ఞానము, ఆధారంగా వ్యవస్థీకృత పద్ధతిలో జరిగింది. నిశితదృష్టితో కూడిన కార్యాచరణ యుగయుగాలనుంచి ఆమెకు ఉన్నది. ఆత్మశక్తి ఉంది. అనంతత్వమును సాధించిపొందాలనే పరితాపం ఉంది. దైవభక్తి పూరితమైన సంవేదన ఉంది. ఆదర్శంఉంది. యోగము ఉంది. కళ, వేదాంతముల పట్ల నిరంతర అభిరుచి ఉంది. తన ఆధ్యాత్మిక జీవకణాలలో ఇవన్నీ నాటుకుపోయినాయి. అందుకే నిశిత దృష్టితో కూడిన ఆధ్యాత్మిక ఆచరణ.

అయితే ఇదే ఆమెయొక్క పరిపూర్ణ మనస్తత్వము, సమస్త ఆత్మశక్తి కాజాలదు. ఏ ఆధారములేకుండా గిరిశిఖరాలు వాటంతటవి లేచి నిలబడవు. అవి మేఘాలలో విహరించే ఉల్లాసకర సుందర స్వప్నాలు కావు. భారతదేశ గతాన్ని చూస్తే మనకు ప్రస్ఫుటంగా కనిపించేది దానియొక్క అద్భుతమైన ప్రాణికశక్తి. అపరిమితమైన జీవశక్తి. దానిజీవనోత్సాహంతో మూడు వేల సంవత్సరాలుగా -ఇంకాపైమాటే-ఎడతెరపిలేకుండా, సుసమృద్ధిగా, పుష్కలంగా అపరిమిత వైవిధ్యంతో, ఊహకు అందని విస్తారమైన కల్పన, సృష్టికావిస్తూనే ఉంది. గణతంత్రరాజ్యాలు, రాచరికాలు, సామ్రాజ్యాలు, సృష్టిస్తూనే ఉంది. తత్వచింతనలు, విశ్వసృష్టి రహస్యాలను తెలియచేసే శాస్త్రాలు, విజ్ఞానశాస్త్రాలు, సిద్ధాంత సంగ్రహాలు, కళలు, కావ్యాలు సృష్టించింది. ఎన్నోరకాలైన స్మారక నిర్మాణాలు రాజప్రాసాదాలు దేవాలయాలు నిర్మించింది. ఎన్నో ప్రజోపయోగ కరమైన పనులు చేసింది. ఉమ్మడి యాజమాన్యాలు సంఘాలు మతవర్గాలు రూపొందించింది. చట్టాలు, శాసనసంహితలు రచించింది. మతపరమైన అనుష్ఠానాలు, భౌతిక విజ్ఞానశాస్త్రాలు మానసిక విజ్ఞానశాస్త్రాలు, యోగదర్శనాలు రాజకీయ, వ్యవస్థలు, ప్రభుత్వ యంత్రాంగాలు ఆధ్యాత్మిక లౌకికకళలు, వ్యాపారాలు, పరిశ్రమలు లలితకళలు - ఇలాఎన్నెన్ని -

అంతులేనన్ని సృష్టిస్తూనే ఉన్నది. ప్రతి అంశము లెక్కలెనెన్ని క్రియాకలాపాల సందడి సంరంభాలతో నిండినదే. నిర్విరామంగా అలాసృష్టిస్తూ ఇంకా మరింత సృష్టిస్తూనే ఉన్నది. అనంతంగా ప్రతి అంశంలోను అవసరాలకి మించిన కార్యారంగాల సందడి.

- శ్రీఅరవిందులు

అనువాదం : కర్రావెంకటేశ్వర్లు

ఆహ్వాన గీతం

(అలీపూర్ కారాగారం నుండి)

- శ్రీఅరవిందులు

ప్రభంజనాలు అటూ ఇటూ విజృంభించినా,
పర్వతాగ్రాలకూ బురదనేలలకూ తరలిపోతాను.
ఎవరు తోడుగా వస్తారు? ఎవరు ఆరోహిస్తారు?
వాగులు దాటుతూ మంచులో ముందుకు సాగుతూ
వెంటెవరువస్తారు?
తలుపులూ గోడలూ నిర్బంధించే సంకుచిత నగరాల పరిధిలో
నివసించను నేను
నా శిరస్సుమీద నీలగగనంలో శ్యామసుందరమూర్తి
నా మీదికి ఫెనుగాలులూ తుఫానులూ విరుచుకు
పడుతున్నాయి.
ఇక్కడ ఏకాంతసీమలో నా ఖేలావిలాసం
ఆపదలే నాకు ఆప్తమిత్రులు.
ఎవరు నిరవధిక జీవనం కావాలనుకుంటారో
ఎవరు స్వేచ్ఛా జీవితం కోరుకుంటారో
వారంతా తరలిరండి.
పవన ప్రకంపిత పర్వతసీమల్లో విహరించాలి.
పర్వతాగ్రాల అధివసించే ప్రభంజనస్వామిని నేను,
గర్వగౌరవ విలసిత స్వేచ్ఛా ప్రబలశక్తిని నేను,
నా సామ్రాజ్యంలో సహచరులై నాతో విహరించదలచిన వారందరూ
ప్రమాదాలకు ప్రియబాంధవులై దిగంబరులై తరలి రావాలి మరి!

అనువాదం
- చతుర్వేదుల నరసింహాశాస్త్రి
(అమరేంద్ర)

శ్రీఅరవిందుల జీవితంలో ఒక మలుపు

(Excerpts from Sri Aurobindo's Tales of Prisent Life", Translation by Sisirkumar Ghose from original in Bengali)

- ఆంధ్రానువాదం

ప్రొఫెసర్ ఎస్. జయప్రకాష్

(మధురై కామరాజ్ యూనివర్సిటీ)

1908వ సంవత్సరం మే నెల మొదటి తారీఖు శుక్రవారం రోజున నేను వందేమాతరం కార్యాలయంలో కూర్చోని ఉన్నప్పుడు. అపుడు ముజఫర్‌పూర్ నుండి వచ్చిన ఒక టెలిగ్రామును శ్రీశ్యామసుందర్ చక్రవర్తి నా చేతిలో పెట్టారు. ఒక బాంబు ప్రేలుడు సంఘటనలో యిరువురు ఐరోపియను యువతులు మరణించినట్లు దాన్ని చదివిన తర్వాత తెలిసింది. ఈ హత్యకు కారణమయిన వారెవరో తనకు తెలుసని వారు త్వరలోనే ఖైదు చేయబడుతారని, పోలీసు కమీషనరు చెప్పినట్లు ఆనాటి 'ఎంపైర్' పత్రికలోని వార్తను కూడా నేను చదివాను. ముఖ్యంగా సందేహపడవలసిన వాడిగా ప్రధమ హంతకుడిగా, భయంకర వాదులైన యువకులను, విప్లవకారులను ప్రోత్సహించే మాంత్రిక గురువుగా, వాళ్ళ రహస్యనాయకుడిగా పోలీసులు నన్ను అనుమానిస్తున్నట్లు అపుడు నాకు తెలియదు. ఆ రోజు నాజీవితంలో ఒక అధ్యాయపు చివరిరోజు. నా ముందు ఒక ఏడాది జైలు జీవితం వుంది. ఆ ఒక్క సంవత్సరం సకల మానవ సంబంధాలను తెంచుకొని సమాజంతో ఎలాంటి సంబంధమూ లేక బోనులో చిక్కుకున్న మృగంవలె జీవించి ఉండవలసి వస్తుందని నాకప్పుడు తెలియదు. మళ్ళీ యీ క్రియా ప్రపంచంలో అడుగు పెట్టినపుడు పాత అరవింద్‌ఘోష్‌గా ఉండను. ఒక నూతన మార్గంలో పయనించే నూతన వ్యక్తిగా, నూతన మేధస్సుతో, సరికొత్త మనస్సుతో నూతన ప్రాణిక శక్తి, వీటితో అలీపూర్ ఆశ్రమం నుండి

వెలుపలికి వస్తానని తెలియదు. ఒక సంవత్సరం జైలు జీవితం అని చెప్పాను; ఒక సంవత్సరం వనవాసం, ఒక సంవత్సరం ఆశ్రమవాసం అని చెబితే సముచితంగా ఉంటుంది. చాలా సంవత్సరాలుగా నా ఇష్టదైవం ప్రత్యక్షదర్శనం కోసం ఎంతో ప్రయత్నం చేశాను. లోకాలను సంరక్షించే పురుషోత్తముని స్నేహితునిగా, దైవంగా అనుభవంలోకి తెచ్చుకోవాలని చాలా ఆశపడ్డాను. అయినప్పటికి అసంఖ్యాకాలైన ఇహలోక వాంఛలకారణంగానూ, వేర్వేరు పనులమీదున్న కారణంగానూ, అజ్ఞానాంధకారంలోవున్న కారణంగానూ అది సాధ్యంకాలేదు. చివరికి పరమదయాళుడు, అపద్బాంధవుడు అయిన శ్రీహరి ఆ శత్రువులందరినీ ఒక దెబ్బతో పడకొట్టి నాకు మహోపకారం చేశాడు. అతడే యోగాశ్రమాన్ని నాకు చూపించి నేను ఒంటిగా జీవించడానికి ఆ ఇరుకుగదిలో నాకు సహాయకుడిగా, నా యోగసాధనానికి గురువుగా, నిలిచాడు. ఆంగ్లేయుల చెరసాలయే ఆ ఆశ్రమం. నా స్నేహితులు సహృదయంతో చేసే మేలుకంటే; నాకెవరూ విరోధులు లేరు కదా! నన్ను ప్రతిఘటించిన వారే అధికంగా నాకు మేలు చేశారనే విచిత్రమైన పరస్పర వైరుధ్యాన్ని నాజీవితంలో తరచూ చూడగలిగాను. వాళ్ళు నాకు అపకారం చేయాలనుకున్నా అది నాకు ఉపకారంగానే పరిణమిస్తోంది. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వంవారి కోపంవల్ల ప్రయోజనం నేను భగవంతుని చేరుకోవడమే. చెరసాల జీవితంలో నా అంతరంగ జీవన చరిత్రను వ్రాయడం ఈ వ్యాసం ఉద్దేశ్యం కాదు. బాహ్య వివరాలు కొన్నింటిని మాత్రం పేర్కొనబోతున్నాను. అయితే ఆ చెరసాల జీవితంలోని ముఖ్య విషయాలను గురించి ప్రారంభంలో ఒక్క సారైనా పేర్కొనడం ఉచితం. జైలు జీవితం అంటే కష్టాలు మాత్రమే అని పాఠకులు భావించవచ్చు. అసౌకర్యాలు లేవని చెప్పలేము; అయితే మొత్తానికి చెరసాల జీవితం ఆనందంగానే గడిచిపోయింది.

శుక్రవారం రాత్రి నేను ఎలాంటి విచారమూ లేక నిద్రపోతూ ఉన్నాను. తెల్లవారుజామున సుమారు 5గంటలకు నా చెల్లెలు కలవరపాటుతో నా గదిలోనికి దూసుకువచ్చి నన్ను పేరుపెట్టి పిలిచింది. నేను మేల్కొన్నాను. మరుక్షణమే ఆ చిన్నగది సాయుధులైన పోలీసులతో నిండిపోయింది. సూపరింటెండెంట్ క్రేగన్, క్లార్క్, పేరుపొందిన శ్రీమాన్ వినోద్‌గుప్తా సమ్మోహనాకారం, కొంతమంది ఇనస్పెక్టర్లు, ఎర్ర తలపాగాధారులు, గూఢచారులు, ఇంటిని సోదాచేయడానికి వచ్చిన సాక్షులు ఇత్యాది. తుపాకీలు. ఫిరంగులతో నిండిన ఒక కోటను ముట్టడించడానికి వెళ్ళే వీరులవలే అందరూ చేతిలో తుపాకులతో పరిగెత్తుకుంటూ వచ్చారు. ఒక తెల్లదొర నా చెల్లెలు గుండెవైపు తుపాకీని గురిచేసినట్లు నేను విన్నాను. అయితే నేను ప్రత్యక్షంగా చూడలేదు. పడక మీద సగం నిద్రలో కూర్చొని ఉన్న నన్ను క్రేగన్ 'అరవింద్‌ఘోష్ ఎవరు? నీవేనా?' అని అడిగారు. నేను 'అవును. నేనే అరవింద్‌ఘోష్' అన్నాను. వెంటనే నన్ను ఖైదు చేయమని ఒక పోలీసుకు ఉత్తరువిచ్చారు. దాని తరువాత క్రేగన్ ప్రయోగించిన కొన్ని మాటల కారణంగా మా ఇరువురి మధ్య కొంత వాగ్వాదం జరిగింది. సెర్చ్ వారెంట్ చూపించమని అడిగి చదివి సంతకం పెట్టాను. వారంటులో బాంబును గురించి చదువుతున్నపుడే ముజఫర్ పూర్‌లో జరిగిన హత్యకు ఇప్పటి పోలీసుల రాకకు సంబంధం ఉందని నేను అర్థం చేసుకున్నాను. అయితే మాఇంట్లో బాంబుకానీ, ప్రేలుడు పదార్థాలు కానీ ఏదైనా కనిపెట్టి పట్టుకోవడానికి పూర్వమే అరెస్ట్ వారంట్ లేకుండా నన్ను ఎందుకు ఖైదు చేశారనేది నాకు అర్థం కాలేదు. అయితే ఆక్షేపణల వల్ల ఎలాంటి ప్రయోజనమూ లేదని ఊరుకున్నాను. తరువాత క్రేగన్ ఆదేశాల మేరకు నా చేతులకు సంకెళ్ళువేసి, నడుముకు తాడు కట్టారు. ఒక హిందుస్థానీ కానిస్టేబుల్ ఆ తాటిని పట్టుకొని నా

వెనుక నిలబడ్డాడు. ఆ సమయంలో శ్రీ అవినాశ్ భట్టాచార్య శ్రీమాన్ శైలేజ్‌బోస్ ఇరువురినీ పోలీసులులోనికి తీసుకువచ్చారు. వారి చేతులకు కూడా సంకెళ్ళు, నడుముకు తాడు బిగించారు. ఎవరు చెప్పారో తెలియదు కానీ అర్థగంట తరువాత చేతి సంకెళ్ళు, నడుముకు కట్టిన తాడు తీసివేశారు. క్రేగన్ మాటల ద్వారా ఆయన క్రూరములైన అడవి జంతువులున్న గుహలో ప్రవేశించినట్లు, మేము చదువురాని మూర్ఖులమూ, చట్టవిరోధులమూ, మాదగ్గర మర్యాదగా మాట్లాడ్డమూ, నడుచుకోవడమూ అవసరం లేదనేది ఆయన అభిప్రాయమైనట్లు మాకు తోచింది. అయితే వేడివేడి వాగ్వాదం తర్వాత తెల్లదొర కొంత శాంతించాడు. వినోద్‌బాబు నా గురించి ఏదో వివరించడానికి ప్రయత్నించాడు. దాని తర్వాత క్రేగన్ "నాకు మీరు బి.ఏ. చదివినట్లు తెలిసింది. మీ వంటి విద్యావంతులు మేజా, కుర్చీ ఏవీ లేని ఇలాంటి ఒక ఇంట్లో నేలమీద పడుకోవడం మీకు సిగ్గు కల్గించే విషయం కాదా!" అని అడిగారు. 'నేను పేదవాణ్ణి, పేదవాడిలాగానే జీవిస్తున్నాను.' అన్నాను. ఐతే ధనవంతుడౌదామనే ఉద్దేశ్యంతోనే ఈ దుండగాలు చేస్తున్నావా! అని క్రేగన్ బిగ్గరగా అరిచారు. మాతృదేశంపై ప్రేమ, త్యాగం, పేదరికాన్ని వ్రతంగా చేసికొన్న ఉత్కృష్టత - మొదలైనవన్ని ఆంగ్లేయుడైన యీ మూర్ఖుడికి అర్థమయ్యేలా చెప్పడం అసాధ్యమని భావించి ఆ వ్యర్థ ప్రయత్నం నేను చేయలేదు.

అంతసేపూ అన్వేషణ సాగుతూనే వుంది. ఉదయం 5-30 గం॥లకు ప్రారంభమైన యీ అన్వేషణ సుమారు 11-30గం॥లకు ముగిసింది. పెట్టెలో ఉన్న లేక బయటవున్న నోటుపుస్తకాలు, ఉత్తరాలు, కాగితపు ముక్కలు, కవితలు, నాటకాలు, వచనగ్రంథాలు, వ్యాసాలు అనువాదాలు ఏదీ తదేక దృష్టితో చేసిన యీ అన్వేషణ నుండి తప్పించుకోలేదు. సాక్షులలో రక్షిత్ కొంత హృదయ

సంచలనానికి లోనయ్యారు. పోలీసులు తమతో ఏమీ చెప్పకనే తమను లాక్కుని వచ్చారనీ, ఇటువంటి ఘోరపాపకార్యానికి తాము తోడ్పడగలమని తమకు తెలియదనీ చెప్పి తమ ఆవేదన వ్యక్తం చేశారు. ఈ కార్యానికి తనను, బలవంతంగా ఎత్తుకొని వచ్చినట్లు ఎంతో దీనంగా వివరించారు. మరొక సాక్షి అయిన సమర్‌నాథ్ ప్రవర్తన వేరువిధంగా ఉంది. దానికోసమే జన్మించినట్లు, సిసలైన రాజభక్తునివలె ఉత్సాహంతో పని చేశాడు. వాళ్ల అన్వేషణలో చెప్పదగింది ఏదీ జరగలేదు. ఒక చిన్న అట్టపెట్టెలో; దక్షిణేశ్వరం నుండి తీసుకువచ్చిన పవిత్రమైన మట్టి కొంత వుంది. అది ఏదో నూతనమైన, అతి భయంకరమైన ప్రేలుడు పదార్థమై వుండవచ్చనే సందేహంతో క్లార్క్ చాలాసేపు దాన్ని గుచ్చిగుచ్చి చూస్తూ వుండసాగారు. ఒక విధంగా క్లార్క్ సందేహం నిరాధారమైందని చెప్పలేము. చివరికి యీ మట్టిని రసాయన పరిశోధన నిమిత్తం పంపించనవసరం లేదని తీర్మానం చేయబడింది. శోధనా సమయంలో పెట్టెలుతెరిచి చూపించడంతప్ప నేను ఏ పనీ చేయలేదు. ఏ కాగితమూ నాకు చూపించడంగానీ, నాముందు చదివించడంగానీ జరగలేదు. అంకధారినుండి వచ్చిన ఒక ఉత్తరాన్ని మాత్రం క్రేగన్ దొర తమదైన పెద్దగొంతుతో చదివారు. మిత్రులు వినోద్‌గుప్తా తన సహజగంభీరమైన శైలిలో అడుగులు వేస్తూ యిల్లంతా అదరగొడుతూ చుట్టివచ్చారు. అల్మారానుండి లేక వేరే ఏదో ఒక చోటునుండి కాగితాలను లేక ఉత్తరాలను వెలుపలికి తీసుకొచ్చి మధ్యమధ్య 'చాలా ముఖ్యమైంది, చాలా ముఖ్యమైంది' అని చెబుతూ క్రేగన్‌కు సమర్పించారు. ముఖ్యమైన ఆ పత్రాలు ఏమిటనేది నాకు తెలియలేదు. ప్రేలుడు పదార్థాలను తయారుచేసే విధానానికి సంబంధించిగానీ, కుట్రకు సంబంధించిగానీ ఏ

కాగితమూ మా ఇంట్లో వుండే అవకాశం లేదన్న విషయం నాకు తెలుసు. కాబట్టి యీ విషయంలో నాకు ఎలాంటి ఆసక్తిలేదు. నాగదిని క్షుణ్ణంగా తిరగవేసి చూసిన తర్వాత పోలీసులు మమ్మల్ని పక్కనున్న గదికి తీసుకెళ్ళారు. క్రేగన్ మా పిన్ని పెట్టెను తెరిచి ఒకటి రెండు ఉత్తరాలను చూశారు. తర్వాత ఆడవాళ్ళ ఉత్తరాలు అవసరం లేదని చెప్పి వాటిని అక్కడే వదిలివెళ్ళారు. దాని తర్వాత మేడకింద పోలీసు మహానుభావుల ఆగమనం. క్రేగన్ అక్కడ కూర్చుని టీ త్రాగారు. నేనూ కొంత రొట్టె, ఒక కప్పు కోకో తీసుకున్నాను. ఆ సమయంలో క్రేగన్‌దొర నాతో వాదించి తన రాజకీయ సిద్ధాంతాలను చెప్పేందుకు ప్రయత్నించారు. నేను ప్రశాంతంగా యీ మానసిక చిత్రవధను సహించి ఊరకుండిపోయా. ఐతే ఒక ప్రశ్న. శరీరాన్ని చిత్రహింసలుపెట్టడం పోలీసులకు సహజం. ఐతే ఇలాంటి ఘోరమైన మానసిక చిత్ర హింసలు వాళ్ళ అలిఖిత చట్టంలో వున్నాయెూవెూ! గౌరవనీయులైన 'దేశబంధు' శ్రీమాన్ జోగేంద్రచంద్రఘోష్ దీన్ని గురించి చట్టసభలో ప్రశ్నిస్తారని నమ్ముతున్నాను.

కింది అంతస్తులోని గదులను, 'నవశక్తి' కార్యాలయాన్ని పరిశోధించిన తరువాత పోలీసులు నవశక్తికి స్వంతమైన ఒక ఇనుప అలమరాను తెరవడానికి మళ్ళీ మొదటి అంతస్తుకు వచ్చారు. అరగంట ప్రయాసపడినప్పటికి దాన్ని తెరవడం వీలుకాకపోవడం వల్ల దాన్ని పోలీసు స్టేషనుకు తీసుకువెళ్ళాలని తీర్మానించారు. అదే సమయంలో పోలీసు అధికారి ఒకరు కుష్టియా స్టేషన్ లేబిల్ అంటించి వున్న సైకిలును చూశారు. అది కుష్టియాలోని, ఒక దొరను చంపినవాని సైకిలు అని భావించి ఈ ముఖ్యమైన సాక్ష్యాధారాన్ని వాళ్ళు ఎంతో సంతోషంగా ఎత్తుకు వెళ్ళారు.

సుమారు 11-30 గం॥ లకు మేము ఇంటినుండి బయలుదేరాము. వాకిలి బయట మా చిన్నాన్న, శ్రీమాన్ భూపేంద్రనాధ్ బసు ఇరువురూ ఒక కారులో కూర్చొనున్నారు. 'నీవు ఏనేరం చేసావని నిన్ను అరెస్టు చేసారు' అని మా చిన్నాన్న అడిగారు. 'నాకు ఏమీ తెలియదు. ఇంట్లో ప్రవేశించిన వెంటనే అరెస్టు చేశారు. నా చేతులకు సంకెళ్ళు వేశారు. అని చెప్పాను. 'చేతులకు సంకెళ్ళు వేయవలసిన అవసరం ఏం వచ్చింది?' అని మా చిన్నాన్న అడిగినపుడు వినోద్‌బాబు 'సార్! నేను ఏతప్పూ చేయలేదు. కావాలంటే అరవింద్ బాబుని అడగండి. నేనే దొరగారితో చెప్పి సంకెళ్ళు తీసేయించాను.' అని చెప్పారు. భూపేన్‌బాబు 'నానేరం ఏమిటని' అడిగినపుడు గుప్తాగారు ఐ.పి.సి.కోడ్ పేర్కొంటూ హత్యోదంతాన్ని చెప్పారు. దీన్ని విన్న భూపేన్ బాబు స్థంభించిపోయారు. ఏమీ మాట్లాడలేదు. మా వకీలు శ్రీమాన్ హరేంద్రనాధ్ దత్తా ఇల్లు సోదా చేసేటపుడు నా తరుపున వుండటానికి తన సంసిద్ధతను వ్యక్తం చేసారు. కానీ పోలీసులు దానిని అంగీకరించలేదని తర్వాత తెలిసింది.

మమ్మల్ని పోలీసు స్టేషన్‌కు తీసుకెళ్ళే బాధ్యత వినోద్‌బాబుకు అప్పగించబడింది. పోలీస్ స్టేషన్‌లో, వారు మాతో ఎంతో మర్యాదగా, నడుచుకున్నారు. అక్కడే స్నానం చేసి, అన్నంతిని లాల్‌బజారుకు బయలుదేరాము. అక్కడ కొన్ని గంటలు వేచివున్న పిదప రాయడ్ వీధికి తీసుకువెళ్ళారు. మంగళప్రదమైన ఆ ప్రదేశంలో సాయంత్రం వరకు వున్నాము. ఇక్కడే మొట్టమొదటిసారిగా జిత్తులమారి గూఢచారి మౌల్వీషామ్స్ - ఉల్ - ఆలమ్ పరిచయం కలగడం, అతనితో ఆత్మీయమైన మైత్రిని పొందే అవకాశం లభించడం జరిగింది. అప్పటికి మౌల్వీసాహెబ్ అంత పలుకుబడిగానీ, శక్తి సామర్థ్యాలను కానీ సంపాదించుకోలేదు. ప్రేలుడు బాంబు ఉపద్రవంలో ప్రధాన

పరిశోధనాధికారిగా, నార్టన్‌గారి నమ్మకమైన అనుచరుడిగానూ, అకుంఠిత జ్ఞాపకశక్తి గలవాడిగానూ ఎదగలేదు. అపుడు రాయ్ సదయ్‌బాబు యీ కేసుకు ముఖ్య సూత్రధారి. మతానికి సంబంధించి మౌల్వీసాహెబ్ హృదయాలకు హత్తుకునే ఒక చక్కటి ప్రసంగం చేశారు. "హిందూ"లో-మూడక్షరాలున్నాయి. అదే విధంగా ఖురాన్‌లో మొదటి మూడు అక్షరాలు అ-ల-మ్. భాషా శాస్త్ర రీత్యా 'ఉ' అక్షరం 'ల' స్థానంలో వ్యవహరించబడుతుంది. కాబట్టి హిందూ-ముస్లిం మూలమంత్రం ఒకటే. ఇరువురూ ఒకే పవిత్రాక్షరాలను కలిగివున్నారు. అయినప్పటికి తమ మత వైశిష్ట్యాన్ని పరిరక్షించడం తప్పనిసరి. కాబట్టి ఒక హిందువు ముస్లింలలో ఒకడిగా కూర్చుని భోంచేయడం తప్పు అని భావిస్తాడు. సత్యసంధత అనేది మత జీవనంలో ఒక ప్రధానాంశం. అరవిందఘోష్ హంతకులకు నాయకుడని దొరలు చెప్తున్నారు. ఇది యీ దేశానికి అవమానాన్ని, దుఃఖాన్ని తెచ్చిపెట్టే విషయం. ఐతే న్యాయ మార్గంలో పయనంచేస్తే పరిస్థితిని యింకా కాపాడవచ్చు. బిపిన్‌లాల్, అరవింద ఘోష్ మొదలైన బుద్ధిమంతులు, మంచివారు ఏంచేసినప్పటికి వాటిని బహిరంగంగా అంగీకరిస్తారు అనే విషయంలో తనకెలాంటి సందేహమూ లేదన్నారు మౌల్వీ సాహెబ్. అక్కడున్న శ్రీమాన్ పూర్ణచంద్రశాస్త్రికి సందేహం తీరలేదు. ఐతే మౌల్వీ సాహెబ్ తన అభిప్రాయాలను మార్చుకోలేదు. వారి విజ్ఞానం, బుద్ధి చాతుర్యం, మతవిశ్వాసం మొదలైనవి నాకు మిక్కిలి ఆనందాన్ని కల్గించాయి. నేను అధికంగా మాట్లాడ్డం మంచిది కాదని భావించి ఆయన అమూల్యములైన ఉపదేశాలను వినయంతో విని హృదయంలో పదిలపరచుకొన్నాను. ఐతే మతం మీదెంత విశ్వాసమున్నప్పటికీ మౌల్వీ తన గూఢచారివృత్తిని మాత్రం వదలలేదు. 'ప్రేలుడు పదార్థాలను తయారు చేసేటందుకు తోటను మీరు మీ తమ్ముడికి యివ్వడం చాలా పొరబాటు. ఇది మంచి పనికాదు.' అని

ఒక పర్యాయం చెప్పారు. వారి మాటల్లోని అంతరార్థాన్ని నేను అవగతం చేసుకున్నాను. మందహాసంతో 'అయ్యా! తోటమీద నాకున్న హక్కు మా తమ్ముడికీ వుంది. నేనది నా తమ్ముడికి ఒదిలివేసాననీ, లేకప్రేలుడు బాంబులు తయారుచేయడానికి అతనికి యిచ్చివేశాననీ మీకు చెప్పింది ఎవరు?' అని అడిగాను. ఒకింత సిగ్గుతో 'లేదులేదు ఒకవేళ అలా చేసివుంటే!' అని అన్నారు. అపుడు మహాత్ముడైన మౌల్వీ తన స్వీయచరిత్రలో ఒక అధ్యాయాన్ని నాకు తెరిచి చూపించాడు. 'నైతికంగా, అర్థికంగా నేను యింతవరకు సాధించిన అభివృద్ధి అంతా మా నాన్నగారి ఉపదేశం వల్లనే సాధ్యమైంది'. 'ఎదురుగా సిద్ధంగా వున్న లాభాన్ని ఎపుడూ వదులుకోకు' అని మా నాన్నగారు చెపుతుండేవారు. ఈ మహావాక్యమే నా జీవితానికి మూలమంత్రమైంది. దీన్ని ఎల్లపుడూ జ్ఞాపకం వుంచుకోవడం వల్లనే నాకు యింతటి అభివృద్ధి సాధ్యమయింది- అని చెప్పారు. ఇది చెపుతున్నపుడు నాపై వారు ప్రసరించిన తీవ్రమైన చూపుల్లో నేను వారికి ముఖ్య ఆహారమని తోచింది. సాయంత్రం ప్రముఖులైన రాయ్‌సదయ్ ముఖోపాధ్యాయ వచ్చారు. వారు నాపై ఎనలేని ప్రేమను, దయను కురిపించారు. నా భోజనం విషయం గురించి, పడక వసతుల గురించి శ్రద్ధ వహించవలసిందిగా, అక్కడున్న ప్రతి ఒక్కరికీ చెప్పారు. మరుక్షణమే కొందరు నన్నూ, శైలేంద్రునీ యిరువురినీ భోరున కురిసే వర్షంలో లాల్ బజారుకు పిలుచుకువెళ్లారు. ఈ ఒక్క పర్యాయమే నేను రాయ్‌సదయ్ గారిని కలుసుకోనడం జరిగింది. వారు మేధాసంపన్నులని, చురుకైనవారనీ తెల్సింది. అయితే నాటక రంగంమీద నటించేవారివలె వారి మాటలు, భావన, గొంతు, నడక అన్నీ కృత్రిమంగానూ, అసహజంగానూ తోచింది. మాటలు, శరీరం, క్రియ అన్నీ అసత్యపు అవతారాలుగా కల్గినవాళ్లు కొందరున్నారు. హృదయపరిపక్వత లేనివారిని బానిసలుగా మార్చడంలో వీరు

నిష్ణాతులు. అయితే మనుషులను గురించి, వాళ్ల ప్రవర్తన గురించి తెలిసిన వాళ్ళు వీళ్లను వెంటనే గుర్తుపట్టగలరు.

లాల్‌బజారులోని ఒక ఇంటికింది అంతస్తులోని ఒక విశాలమైన గదిలో ప్రవేశించారు. వాళ్లలో ఒకరు పోలీసు కమీషనరు హాలిడే అని తర్వాత తెలిసింది. మేమిరువురం ఒకటిగా వుండటం చూసి మిస్టర్ హాలిడే సార్జెంట్ పై కోప్పడ్డారు. నన్ను చూపి "జాగ్రత్త ! వారితో కలిసి వుండడమో మాట్లాడ్డమో చేయకూడదు" అని చెప్పారు. వెంటనే శైలేన్‌ను వేరొక గదికి తీసుకువెళ్ళి బంధించారు. అందరూ వెళ్ళిపోయిన తర్వాత "పిరికితనంతో క్రౌర్యంతో, కూడిన యీ పనిలో పాల్గొనడం నీకు సిగ్గుగాలేదా?" అని నన్ను అడిగారు. 'నాకు దీనితో సంబంధం వుందని ఊహించడానికి మీకున్న ఆధారం ఏమిటి?' అని నేను అడిగాను. దానికి 'వారు నేను ఊహించడం లేదు. నాకు అంతా తెలుసు' అని జవాబిచ్చారు. 'ఏం తెలుసు, ఏం తెలియదు అనేది మీకే తెలియాలి, యీ హత్యతో నాకు సంబంధం వున్నదనే విషయాన్ని ఖండిస్తున్నాను' - అన్నాను.

ఆ రోజు రాత్రి నన్ను చూడ్డానికి చాలామంది వచ్చారు. అందరూ పోలీసు శాఖకు సంబంధించిన వాళ్ళే. వీళ్ళు రావడానికి గల మర్మాన్ని నేను యింతవరకు తెలుసుకోలేక పోయాను. నేను అరెస్టు కావడానికి 1½ మాసాలక్రితం నాకు పరిచయంలేని ఒకరు నా దగ్గరికి వచ్చి 'అయ్యా! నేను మిమ్మల్ని యింతకు ముందు కలుసుకోలేదు. ఐతే మీరంటే నాకు ఎనలేని గౌరవం. అందువల్లనే మీకు రాబోయే పెద్ద విపత్తును గురించి హెచ్చరించాను. కోనగర్‌లో మీకు పరిచయమున్న వాళ్ళు ఎవరైనా ఉన్నారా? ఎప్పుడైనా అక్కడికి వెళ్ళారా? అక్కడ ఇల్లులాంటిది ఏదైనా వుందా!' అని అడిగారు. నేను 'లేదు, నాకు అక్కడ ఇల్లు ఏదీ లేదు. ఐతే కోనగర్‌కు ఒక పర్యాయం వెళ్ళాను. అక్కడ కొంతమంది తెలుసు'

అని చెప్పాను. 'నేను ఇక ఏమీ చెప్పబోవడం లేదు. ఐతే ఇక కోనగరలో ఎవరినీ కలుసుకోకండి. మీకు మీ తమ్ముడు బరేంద్రకూ వ్యతిరేకంగా కొందరు దుర్మార్గులు కుట్రపన్నుతున్నారు. మిమ్మల్ని త్వరలోనే కష్టాలపాలు చేయనున్నారు. ఇంతకుమించి నన్ను ఏమీ అడక్కండి' అని ఆ అపరిచితుడు చెప్పాడు. 'అయ్యా! ఈ అరకొర వివరాలు వల్ల నాకు ఏం సహాయం కలుగుతుందనేది అర్థం కాలేదు. ఐనప్పటికీ సహాయం చేయడానికి వచ్చినందులకు కృతజ్ఞతలు. ఇక ఏదీ తెలుసుకోవడానికి నేను ఇష్టపడ్డం లేదు. భగవంతుడి మీద నాకు పరిపూర్ణ విశ్వాసం వుంది. ఆయన నన్ను ఎల్లపుడూ కాపాడుతారు. ఈ విషయంలో నేను ప్రయత్నం చేయడమో, జాగ్రత్తగా వుండటమో అవసరం లేదు.' అని నేను చెప్పాను. దాని తరువాత నేను యీ విషయమై ఏదీ వినలేదు. అపరిచితుడైన ఆ వ్యక్తి ఊహాగానం ఏమీ చేయలేదనడానికి ఆధారం ఆ రోజురాత్రి నేను చూశాను. ఒక ఇన్‌స్పెక్టర్ మరి కొందరు పోలీసు అధికారులు వచ్చి కోనగర్‌కు నాకున్న సంబంధాన్ని నా నుండి లాగడానికి ప్రయత్నించారు. 'కోనగర్ మీ స్వంత ఊరా? అక్కడికి ఎప్పడైనా వెళ్ళారా? ఎప్పుడు? ఎందుకు? బరీంద్రులకు అక్కడ ఆస్తిపాస్తులు ఏమైనా వున్నాయా?' ఈ విధంగా చాలా ప్రశ్నలు అడిగారు. ఈ మర్మం ఏమిటో తెలుసుకోవడానికై నేను ప్రశ్నలన్నింటికి సమాధానమిచ్చాను. ఈ ప్రయత్నంలో నేను విజయవంతం కాలేదు. ఐతే పోలీసువాళ్ళు ప్రశ్నల నుండి, విచారణ పద్ధతి నుండి వాళ్ళు ఏదో సమాచారం పేరుతో ఆ సమాచారం సరైనదా అని తెలుసుకోవడానికై వచ్చినారని తెలియవచ్చింది. తాయి మహారాజు కేసులో తిలక్‌గారిని ఒక సయవంచకుడు అనీ, అబద్ధాలకోరు, మోసగాడు ప్రజాపీడకుడు అనీ నిరూపించే ప్రయత్నంలో బొంబాయి ప్రభుత్వముతో చేతులు కలిపి ప్రజాధనాన్ని

ఆలీపూర్ కారాగారంలో శ్రీఅరవిందుల గది

వ్యర్థం చేసిన విధంగా నన్ను కూడ కష్టాలపాలు చేయాలని అభిలషించేవాళ్ళు కొందరు వున్నారని అనుమానించారు.

ఆదివారమంతా లాకప్‌లోనే గడిచిపోయింది. నా గదిముందు మేడ మెట్లు వున్నాయి. ఉదయం కొంతమంది యువకులు మెట్లుదిగి రావడం చూశాను. వాళ్ళతో నాకు పరిచయం లేదు, ఐతే వాళ్ళు కూడా యిదే అభియోగానికి సంబంధించి అరెస్టుచేయబడ్డారని అర్థంచేసుకున్నాను. వాళ్ళు మాణిక్ తోలా ఉద్యాన వనానికి సంబంధించిన యువకులని తర్వాత తెలసింది. ఒక నెల తర్వాత వాళ్ళతో పరిచయమైంది. కొంతసేపైన తర్వాత కాళ్ళు చేతులు కడుక్కోడానికి నన్ను కూడా క్రిందకి తీసుకెళ్ళారు. స్నానం చేయడానికి అక్కడెలాంటి సౌకర్యమూ లేకపోవడం వల్ల నేను స్నానం చేయలేదు. మధ్యాహ్న భోజనంగా ఎంతో ప్రయాసతో కొంత ఉడికిన అన్నం, పప్పు మింగాను. ఈ ప్రయత్నం కఠినమనిపించడం వల్ల మానివేశాను. మధ్యాహ్నం కొన్ని అటుకులు యిచ్చారు. మూడు రోజులుగా యిదే మా ఆహారం. ఐతే సోమవారం నాడు సార్జంట్ తామే స్వయంగా వచ్చి మాకు టీ, రొట్టె యిచ్చాడు.

నా జైలుగది పొడవు తొమ్మిది అడుగులు, వెడల్పు అయిదు అడుగులు, కిటికీలు లేవు. ఎదురుగా బలమైన ఇనుప కమ్మెలు. ఈ బోనే నాకు ఇవ్వబడిన విడిది, బయట నేలమీద రాళ్లు పరిచిన చిన్న వరండా, ఎత్తైన ఇటిక గోడ, చిన్న కొయ్యతలుపు. ఆ తలుపు పైభాగంలో కంటి ఎత్తున ఒక చిన్న ద్వారం, తలుపులు వేసిన తరువాత ఖైదీ ఏం చేస్తున్నాడో తెలుసుకోవడం కోసం కావలివాళ్లు అప్పుడప్పుడు ఆ ద్వారం గుండా, చూడ్డం కద్దు, అయితే నా వరండా తలుపులు అధికభాగం తెరిచే ఉంటాయి. గదులు పక్క పక్కనే ఉండడంవలన జైలు భాషలో వీటికి "ఆరు డిగ్రీలు" అని పేరు, ఇవి

న్యాయమూర్తుల వలనగాని, జైలు సూపరెండెంటు వలన గాని తీవ్రదండన విధించిన వాళ్లకోసం ఏర్పాటు చేయబడిన చిన్న గుహలు. ఈ ఏకాంత జైలుజీవితంలో కూడా హెచ్చుతగ్గులున్నాయి. తీవ్రదండన విధించబడిన వారి వరండా తలుపులు ఎప్పుడూ మూయబడి ఉంటాయి. రోజు రెండుసార్లు భోజనం తీసుకువచ్చే తన సహఖైదీ, తనను పర్యవేక్షించడానికి వచ్చే కావలివాడు, వీళ్లు తప్ప మానవసమాజంతో వీళ్లకు ఎలాంటి సంబంధంలేదు. హేమచంద్రదాస్ నాకంటే భయంకరమైన తీవ్రవాది అని సి.ఐ.డి. పోలీసులు భావించడంవలన ఈ తీవ్రదండన ఆయనకు విధింపబడింది. అయితే ఈ ఏకాంత జైలు జీవితానికి కొన్ని అలంకారాలు కూడా ఉన్నాయి. అవి చేతులకు కాళ్లకు సంకెళ్లు, జైలు ఏకాంతతకు భంగపరచిన వాళ్లకు, మొరటుగా ప్రవర్తించిన వాళ్లకు, జైలు పనుల్లో అశ్రద్ధగా ఉంటున్న వాళ్లకు ఈ దండన లభిస్తుంది. ఏకాంత జైలువాసంలో ఉన్న విచారణా ఖైదీలను ఇంకా ఇబ్బంది పెట్టడం చట్టరీత్యా విరుద్ధమైనప్పటికీ "స్వదేశీ" లేక "వందేమాతరం" ఖైదీలును చట్టానికి అతీతులు కావడంవలన పోలీసులు కావలసినపుడంతా ఈ విధంగా దయారసాన్ని కురిపిస్తుంటారు.

మాకు ఏర్పాటు చేసిన జైలు గదుల పరిస్థితి ఈ విధంగా ఉంది. ఉదార స్వభావం కలిగిన అధికారులు మాకోసమని ప్రత్యేకంగా ఏర్పాటు చేసిన అతిథి సౌకర్యాలు ఆశించడానికి వీలుకాని విధంగా ఉన్నాయి. ఒక కంచం, ఒక గిన్నె, వరండాకు అలంకరించి ఉన్నాయి. అన్ని పనులను పూర్తి చేసే ఈ కంచాన్ని, గిన్నెను బాగా తోమి శుభ్రం చేసినట్లయితే, ఇవి వెండి గిన్నెవలె మెరుస్తుంటాయి. ఇది నా జీవితానికి కొంత ఊరటను కలిగిస్తుంటుంది. ఈ జైలు అనే స్వర్ణ సామ్రాజ్యంలో నిష్కలంక బ్రిటిష్

అధిపత్యానికి చిహ్నమైన ఈ పాత్రల ప్రకాశాన్ని చూస్తున్నప్పుడు రాజభక్తితో కలిగిన ఆనందం నాలో ఉప్పొంగుతుంది. అయితే దురదృష్టవశాత్తు కంచంకూడా ఈ ఆనందంలో పాలు పంచుకోవటం కద్దు. వేళ్లను దానిపై కొంత గట్టిగా ఆదిమినట్లయితే అరేబియా దేశంలో సంచారం చేసే మహమ్మదీయ సన్యాసులవలె అవి గుండ్రంగా తిరిగి వస్తాయి. అప్పుడు ఒక చేత్తో కంచాన్ని పట్టుకొని మరొకచేత్తో తినడంతప్ప, వేరే మార్గం లేదు. లేకపోతే పోల్చడానికి వీలుకాని జైలు ఆకారంతో పాటు అది తిరుగుతూ జారిపోవచ్చు. అయితే కంచంకన్న, గిన్నె నాప్రేమకు, నా అవసరాలకు ఉపయోగకరంగా ఉంటుంది. జడ పదార్థంలో ఇది బ్రిటిష్ సివిలియన్ లాంటిది. వారు ఏవిధంగా అన్ని పనులకు ప్రకృతి సహజంగా అర్హులైన వారిగా ఉన్నారో - న్యాయమూర్తి, మెజిస్ట్రేట్, పోలీసు, రెవిన్యూఅధికారి, మునిసిపాలిటీ అధ్యక్షుడు, ఉపాధ్యాయుడు, మత ప్రచారకులు - ఏ పని అయినా సరే చెప్పిన వెంటనే స్వీకరించడానికి తగినవాళ్లుగా ఉన్నట్లు విచారణ అధికారి, వాది, పోలీసుఅధికారి కొన్ని సమయాల్లో వాది వకీలు - ఇవన్నీ ఎలాంటి సంకోచం లేకుండా వారి శరీరంలో కలిసి పోయినట్లు నా అభిమానానికి పాత్రమైన, ఈ గిన్నెకూడా ఎన్నో పనులుచేసే సామర్థ్యాన్ని కలిగి ఉంది. ఈ గిన్నెకు మత సంబంధమైన కట్టుబాట్లు లేవు. పక్షపాతం లేదు. జైల్లో ఈ గిన్నె ఉదయం పూట కాలకృత్యాలు తీర్చుకోవడానికి ఉపకరిస్తుంది. పిదప ఈ గిన్నెలోని నీటితో నోరు పుక్కిలించుకుంటాను, స్నానం చేస్తాను. కొంత సేపైన తరువాత అన్నం తినేటప్పుడు అదే గిన్నెలో కూర వడ్డించబడుతుంది. అదే గిన్నెలో నీళ్లు కూడ తాగుతాను, పిదప నోరు కడుక్కుంటాను. ఈ విధంగా అన్ని పనులకు ఉపయోగపడే ఒక అమూల్యమైన వస్తువు, బ్రిటిష్ వారి చెరసాలలో తప్ప వేరెక్కడ దొరుకుతుంది! గిన్నె నా

లౌకికి అవసరాలను పూర్తి చేయడమే కాదు, నా ఆధ్యాత్మిక అవసరాలకు కూడ సహాయం చేసింది. అసహ్యభావన నాలో తొలగిపోవడానికి సహాయం చేసే ఇలాంటి గురువును వేరక్కడ పొందగలం! ఏకాంత జైలుజీవితం మొదటి అధ్యాయం తరువాత మమ్మల్ని కలిపి ఒకచోట ఉంచినపుడు నా పేర, హక్కులు విభజింపబడ్డాయి. అధికారులు ఉదయంపూట కాలకృత్యాలకు మరొక పాత్రను ఏర్పాటు చేశారు. అయితే ఒక నెలలోనే అసహ్యభావాన్ని నియంత్రించడానికి ఒక భోజన పద్ధతిని నేను తెలుసుకొన్నాను. కాల కృత్యాలను తీర్చుకోవడం కోసం చేసిన ఏర్పాట్లన్నీ ఒక మనిషి తనను తాను నియంత్రించుకొని ప్రవర్తించాలి అనే పాఠాన్ని బోధించడం కోసమే నియమింప బడినట్లు నాకు తోచింది. ఏకాంత జైలుజీవితం అనేది తీవ్రమైన దండనగా పరిగణింపబడుతుంది. మానవులతో సహవాసాన్ని, బాహిర ప్రదేశాల్లో సంచరించడాన్ని నిరోధించడమే దీని మూలతత్వం. కాలకృత్యాలకోసం బయటి ప్రదేశాలను, ఉపయోగించడం ఈ సిద్ధాంతాన్ని అతిక్రమించినట్లు కదా! కాబట్టి గదిలోనే తారు పూయబడిన రెండు బుట్టలు ఉంచబడ్డాయి. ఉదయం, సాయంత్రాల్లో పనివాడు వచ్చివాటిని శుభ్రంచేసి వెళ్తుంటాడు. తీవ్రమైన ఆందోళన కారణంగానూ, హృదయావేశాన్ని కలిగించే ఉపన్యాసాల ఫలితంగానూ కొన్ని సమయాల్లో వాటిని శుభ్రం చేయటం కద్దు. అయితే ఆ కాలంలో పాయిఖానా ఉపయోగించుకున్నట్లయితే వానికి దండనగా కొన్ని గంటలు దర్వాసనను భరించవలసి ఉంటుంది. మా జైలుజీవితం రెండో అధ్యాయంలో, వీటికి సంబంధించి కొన్ని సౌకర్యాలు చేయబడ్డాయి. బ్రిటిష్‌వారి సంస్కరణలు పరిపాలనలో కొన్ని మార్పులకు అనుమతిస్తాయిగాని దాని మూలతత్వాన్ని కొంతకూడా మార్చదు.

ఈ ఏర్పాట్ల కారణంగా ముఖ్యంగా భోజనం చేసేటప్పుడు, రాత్రి వేళల్లో ఈ చిన్న గదిలో తీవ్రమైన ఇబ్బందులు అనుభవించవలసి వచ్చిందని చెప్పవలసిన పనిలేదు. స్నానం చేయడానికి తగిన వసతులతో అనుసంధానమై ఉన్న గదులు పాశ్చాత్య సంస్కారంలో ఒక భాగమని నాకు తెలిసిఉన్నప్పటికీ ఒక చిన్న గదిలోనే పడుకునే గది. భోజనాలు చేసే గది, మరుగు దొడ్డి అన్ని కలిసి ఒకటిగా ఏర్పరచడం ఇది వాళ్ల తాహతుకుమించిన సౌకర్యం అనే చెప్పవలసి ఉంటుంది. భారతీయులమైన మనం విచారించవలసిన ఆచారాలను కలిగి ఉన్న వాళ్లు, ఇంతటి అత్యున్నత నాగరికత మనకు బాధాకారం.

ఇక మిగిలిన వసతులు - ఒక చిన్న బకెట్, నీళ్లు ఉంచడానికి తగరపు డబ్బా, రెండు చిన్న కంబళ్లు ఉన్నాయి. స్నానం చేయడంకోసం ఉపయోగించడానికి ఒక చిన్న బకెట్ వరండాలో ఉంచబడింది. నేను స్నానంచేయడం కూడ అక్కడే, ప్రారంభంలో నాకు నీళ్లకొరత లేదు. తరువాత ఆ ఇబ్బంది కూడ ఎదురైంది. పక్కన పశువుల కొట్టంలో ఉన్న ఖైదీ నేను కోరినపుడంతా కావలసినన్ని నీళ్లు తెచ్చి ఇస్తుండే వాడు. అందువలన సంయమనంతో కూడిన జైలు జీవితంలో స్నానం చేసేటప్పుడు మాత్రం సొంత ఇంట్లో ఉంటున్నట్లు ఆనందంతో కూడిన తృప్తిని రోజూ అనుభవించాను. మిగిలిన ఖైదీలు ఇంతటి భాగ్యానికి నోచుకోలేదు. ఒక బకెట్ నీళ్లతోనే రోజువారి కృత్యాలు, పాత్రలు తోమడం, స్నానం అన్ని పూర్తి చేసుకోవాలి. విచారణలో ఉన్న ఖైదీలు కావడం వలన ఈ అమోఘమైన సౌకర్యం వాళ్లకు ఇవ్వబడింది. విచారణ ముగిసి దండింపబడిన దోషులకు ఒకటి లేక రెండు గిన్నెల నీళ్లు మాత్రమే స్నానం చేయడానికి దొరుకుతుంది. భగవంతునిపై ప్రేమ, శరీర ఆరోగ్యం ఇవి రెండూ సమమైన అరుదైన గుణాలని భావించే బ్రిటిష్ వాళ్ల హక్కులను

నిరూపించడం కోసం జైలు విధులు ఏర్పాటు చేయబడినవా? లేక స్నానంచేసే వసతులు అధికంగా కల్పించడం వలన ఖైదీల అభీష్టానికి విరుద్ధమైన సంయమనాన్ని నిరోధించడానికా? అనేది నిర్ణయించడం కష్టం, ఖైదీలు కాకిస్నానం అని చెప్పి అధికారుల ఈ ఔదార్యాన్ని గేళి చేస్తుంటారు. సహజంగానే మనుషులకు తృప్తి ఉండదు. తాగేనీళ్ల కోసమైన ఏర్పాట్లు, స్నానపు ఏర్పాట్లు కన్న ఎంతో మేలు. అప్పుడు ఎండాకాలం, నా చిన్న గదిలోనికి గాలి చొరడానికి అనుమతి లేదు. అయితే మేనెల దహించివేసే ఎండలు ఏ అడ్డంకీ లేక నా గదిలో ప్రవేశిస్తాయి. గది మొత్తం ఆవంలో ఉన్నట్లుగా వేడెక్కుతుంది. ఈ వేడిలో అణచుకోవడానికి వీలులేని దప్పికను తీర్చుకోవడానికి తగరపు డబ్బాలోని వేడెక్కిన నీళ్లను తాగడం తప్ప వేరేమార్గం లేదు. మళ్లీమళ్లీ నేను ఆ తగరపు డబ్బాలోని నీళ్లనే తాగుతూ వచ్చాను. అయితే దప్పిక ఏమాత్రం తీరలేదు. అధికంగా చెమటలు పోయడం కారణంగా కొంతసేపటికే మళ్లీ దాహం వేస్తుంది. ఒకరిద్దరి వరండాల్లో మట్టికుండలు పెట్టి ఉంటే తాము పూర్వ జన్మలో చేసిన తప్పు ఫలితంగా ఈ అదృష్టం లభించిందని వాళ్లు భావించేవాళ్లు, స్వప్రయత్నంలో తీవ్రమైన విశ్వాసమున్న వాళ్లు కూడ ఇది విధి వైపరీత్యమని అంగీకరించవలసి వచ్చింది. కొందరికి చల్లని నీళ్ళు దొరికాయి. మరి కొందరు సదా దాహంతో అవస్థపడవలసి వచ్చింది. తలరాత ప్రకారంగానే అన్నీ జరుగుతాయి. అయితే తగరపు డబ్బాలనుగాని, కుండలను గాని, పంచడంలో అధికారులు ఏ చిన్న పక్షపాతమూ లేక ప్రవర్తించారు. ఈ విధమైన ఏర్పాట్ల వల్ల నేను సంతోషించానో లేదో కాని ఉదార స్వభావంగల జైలు డాక్టరు నా నీళ్ల కష్టం సహించలేకపోయారు. నాకోసం మట్టి కుండను ఏర్పాటు చేయడానికి ఆయన ప్రయత్నించారు. అయితే పంపిణీ చేసే అధికారం ఆయన చేతిలో లేకపోవడం వల్ల చాలా

రోజులకు గానీ, ఆయన సఫలీకృతుడు కాలేకపోయాడు. చివరకు ఆయన ఆజ్ఞలకులోబడి పనివాడు ఎక్కడో ఒక కుండను కనిపెట్టాడు. అంతకు ముందే దాహంతో సాగించిన దీర్ఘపోరాటం ఫలితంగా నేను దాహాతీత స్థితికి చేరుకున్నాను. వేడి అధికంగా ఉన్న ఈ గదిలో రెండు జైలు కంబళీలే నాపడక. తలగడా లేదు. ఒక దుప్పటిని పరుచుకొని, మరొక దుప్పటిని మడిచి, తలగడగా చేసుకొని నేను నిదురించాలి. ఎండ వేడిమి భరించలేనప్పడు నేలమీద పొర్లిపడుకొని ఆనందించే వాణ్ణి. నేల తల్లి చల్లని స్పర్శ ఎంత తీయనైనదో అప్పుడు నేను తెలుసుకొన్నాను. అయితే జైలు నేల స్పర్శ అంత మృదువుగా లేకపోవడం వలన నిద్ర చెడింది. అప్పుడు మళ్ళీ దుప్పటి సహాయాన్ని ఆపేక్షించవలసి వచ్చింది. వానరోజులు చాలా సంతోషకరమైనవి. అయితే వీనిలో ఒక కష్టం ఉంది. ఉరుములు మెరుపులతో కూడిన వర్షం పడుతున్నప్పుడు గాలి వేగానికి చిక్కుకొని ధూళి, ఆకులు, గడ్డి వీటి తాండవ నృత్యం తరువాత ఒక చిన్న వరద ఉధృతం నా గదిలో ఏర్పడుతుంది. దాని తరువాత తడిసిన నా దుప్పట్లను మోసుకొని వెళ్ళడం తప్ప వేరుమార్గం లేదు. ప్రకృతి కేళీ వినోదం ముగిసిన తరువాత కూడ నేలతడి ఆరేదాక నిద్రను గురించిన ఆశను వదలుకొని జ్ఞాపకాలగూడులో ఆశ్రయాన్ని కోరి ఒదిగి ఉండవలసిందే. దొడ్డికి వెళ్ళే స్థలంలో మాత్రమే కొంత పొడి స్థలం. అయితే దుప్పటిని అక్కడ పరచుకోవడం నాకు ఇష్టం లేదు. ఇన్ని కష్టాలున్నప్పటికి గాలివీచే దినాలలో, నాగదిలో గాలి ప్రవేశించి గదిలోని అగ్ని గుండాన్ని పోలిన ఉష్ణాన్ని చల్లార్చడం వలన గాలి వానలను నేను ఆహ్వానిస్తుంటాను.

ఆలీపూర్ ప్రభుత్వ హోటల్‌ను గురించి నేను ఇచ్చిన, ఇవ్వబోతున్న వివరణ నా కష్టాలను ప్రకటించుకోవడానికి కాదు.

నాగరీకులమని చెప్పుకునే ఆంగ్లేయుల ప్రభుత్వంలో విచారణ ఖైదీల కోసం ఎంతటి విచిత్రమైన ఏర్పాట్లు చేయబడిఉన్నాయో, అమాయకులు అంతులేని వేదనలు ఎలా అనుభవిస్తున్నారో ఎత్తిచూపడానికే ఈ వివరణ. ఈ కష్టాలన్నీ వాస్తవాలే అయినప్పటికీ భగవంతుని కృపాకటాక్షాలలో, నాకున్న దృఢవిశ్వాసంతో మొదటి కొన్ని రోజుల వరకే అవి ఉన్నాయి. దాని తరువాత నామనసు ఈ వేదనలన్నింటినీ అధిగమించి, ఇక ఏ కష్టమూ బాధించని, అతీత స్థితికి చేరుకుంది. ఇది ఎలా జరిగిందనేది నేను తరువాత వివరిస్తాను. దీని కారణంగానే ఇప్పుడు కూడా నాకు జైలుజీవిత జ్ఞాపకాలు వచ్చినపుడంతా కోపమో, దుఃఖమో కలగకుండా నవ్వు వస్తుంటుంది. మొట్టమొదటి వినోదకరమైన జైలు దుస్తులు ధరించి నా బోనులో ప్రవేశించి మాకోసం చేయబడిన ఏర్పాట్లను చూసినపుడు ఈ భావమే నాకు కలిగింది. మనసులోనే నవ్వుకున్నాను. ఆంగ్లేయుల చరిత్రను వాళ్లు చేస్తున్న చేష్టలను గురించి నేను చదివిఉండడం వలన వాళ్ల విచిత్ర స్వభావాన్ని గురించి క్షుణ్ణంగా అవగతం చేసుకొన్నాను. అందువల్ల వాళ్లు మాపట్ల నడుచుకొన్న విధానం నాకు ఆశ్చర్యంగాని, దుఃఖాన్ని గాని కలిగించలేదు. వాళ్ళు మమ్మల్ని పరిగణించిన విధానం మిక్కిలి నీచమైందనీ, ఖండించ తగినదనీ భావించవచ్చు. మేమందరం ఉన్నత కుటుంబాల నుండి వచ్చిన వాళ్లము. చాలామంది భూస్వామి కుటుంబాలకు చెందిన వాళ్లు. తమ కుటుంబం, విద్య, గుణగణాలు, ప్రవర్తన కారణంగా కొందరు ఇంగ్లాండులో ఉన్నత కుటుంబాలకు చెందిన వ్యక్తులకు సమానమైన వాళ్లు.

మేము ఖైదు చేయబడడానికి కారణం సాధారణ హత్యగాని, దొంగతనం గాని, లేక దోపిడిగాని కాదు. మాతృదేశం కోసం స్వతంత్ర

పోరాటంలో పాల్గొని దేశాన్ని పరాయి ప్రభుత్వనుండి విడుదల చేసే ఉద్యమంలో పాలు పంచుకోవడం, లేక పరాయి ప్రభుత్వానికి వ్యతిరేకంగా విప్లవాన్ని రేకెత్తించడం - ఇవే మా నేరాలు. మమ్మల్ని చెరసాలలో పెట్టడానికి ముఖ్యకారణం అనుమానం మాత్రమే. అందులో కొంతమంది విషయంలో పోలీసుల సందేహానికి తగిన కారణం కూడా లేదు. ఈ స్థితిలో సాధారణమైన దొంగలవలె, దోపిడీదారులవలె, మూకుమ్మడిగా మమ్మల్ని అణగదొక్కి ఉంచడం, దొంగలను దోపిడీదారులను, అంతెందుకు బోనులో మృగాలను బంధించడం వంటిదనే చెప్పాలి. మృగాలకు కూడ పనికిరాని ఆహారాన్ని ఇచ్చి, నీళ్లకొరత, దాహం, ఆకలి, ఉష్ణం, వాన, చలి వీటిని ఓర్చుకొనేటట్లు చేయడం - ఇవన్నీ బ్రిటిష్ జాతి యొక్క, బ్రిటీష్ ఆధిపత్య అధికారుల యొక్క గొప్పదనాన్ని పెంపొందించడానికి కాదు. ఇది ఆంగ్లేయులలోని గుణలేశమే తప్ప మరొకటి కాదు. క్షత్రియుల స్వభావం కలిగి ఉన్నప్పటికీ విరోధులతో, ప్రతి పక్షులతో నడుచుకునే విధంలో వీళ్లు నూటికి నూరు పాళ్లు వ్యాపారులే. అయితే నా మనసులో ఎలాంటి ద్వేషభావమూ అప్పుడు కలగలేదు. పైగా నాకూ, చదువురాని వారికీ మధ్య ఎలాంటి వ్యత్యాసమూ చూపించక పోవడాన్ని చూసి కొంత ఆనందించాను. అంతేగాక, ఈ ఏర్పాటు నా మాతృభక్తి అనే అగ్నిలో ఆజ్యం పోసినట్లయింది. యోగాభ్యాసం చేయడానికి, ద్వంద్వాలకు అతీతంగా వెళ్లడానికి ఇది ఒక అపూర్వమైన అవకాశంగా నేను తీసుకున్నాను. ధనవంతుడు, పేదవాడు - వీళ్ల మధ్య సమానత్వం, ప్రజాప్రభుత్వం ఇవి జాతీయతా ప్రధాన అంగాలని భావించిన తీవ్రవాదులలో నేనూ ఒకడిని. ఈ సిద్ధాంతం అమలు పరచడం మా బాధ్యతగా భావించినందు వల్లనే సూరత్‌కు వెళ్లినపుడు మేమందరం మూడో తరగతి పెట్టెలో ప్రయాణం చేశాము. అక్కడ బస చేసినపుడు నాయకుల ప్రత్యేక ఏర్పాట్లు ఏమీ చేసుకోకుండా మిగిలిన వాళ్లతో కలసి ఒకే గదిలో ఉండడం నాకు జ్ఞాపకం వచ్చింది. అప్పుడు ధనవంతుడు, పేదవాడు, బ్రాహ్మణుడు, వైశ్యుడు, శూద్రుడు, వంగదేశస్థుడు, మరాఠీ, పంజాబీ, గుజరాతీ - అందరమూ సహోదరులవలె ఒకే గదిలో బస చేశాము. భోజనం చేశాము. అందరమూ నేల మీద పడుకొని నిద్రపోయాము.

అన్నం, పప్పు, పెరుగు, మొదలైన సాధారణ ఆహారమే మేమందరం కలసి తిన్నాము. అది అన్నివిధాల స్వదేశీ జీవితంగా పరిగణింప బడుతుంది. పాశ్చాత్యదేశాలకు వెళ్లివచ్చిన కలకత్తా, బొంబాయి వాసులు, మద్రాసులో బొట్టు పెట్టుకున్న బ్రాహ్మణులు ఒకే శరీరంగా కలసిపోయారు. ఆలీపూర్ జైలులో ఉన్నప్పుడు నా దేశస్థులైన సహ ఖైదీలు రైతు, కంసాలి, కుమ్మరి, మాల, మాదిగ వీళ్లతో కలసి అన్నంతిని కష్టాలను, సౌకర్యాలను సమానంగా పంచుకొని, అందరి హృదయాల్లో భగవంతుడు ఉన్నాడని తెలుసుకొన్నాను. ఈ సోషలిజం, ఐకమత్యం దేశమంతటా వ్యాపించిన సహోదరత్వం నా జీవితంలో అంకితభావాన్ని ముంద్రించింది. దేశమాత రూపంలో దైవ సన్నిధిలో దేశంలోని అన్ని వర్ణాలవారు సహోదరులే నన్న భావంతో ఒకే హృదయం కలిగిన వారుగా, సగర్వంగా తల ఎత్తుకొని తిరిగే సుదినం కోసం ఎదురుచూశాను. నా జైలు జీవితంలో నాతోపాటున్న నేరస్తులు, ఖైదీలు ప్రేమాభిమానాలు, దయాభావం బ్రిటిష్ ప్రభుత్వపు పక్షపాతం లేని ప్రవర్తనను చూసినపుడంతా చాలాసార్లు, ఆనందంతో పులకాంకితుడనయ్యాను.

పూనా నుండి వెలువడే Indian Social Reformerలో "చెరసాలలో ఉన్నపుడు భగవంతుని మీద భక్తి శ్రద్ధలు అధికంగా ఉండడం చూస్తున్నాము" అనే నా వ్యాసాన్ని తప్పు పట్టడం నాకు వింతగా కనిపించింది. అయ్యో! బొటాబొటి చదువుల్లోనూ, సద్గుణాల్లోనూ గొప్పవారమనే గర్వాన్ని కలిగిన వారి అహంకారాన్ని, అల్పత్వాన్ని ఏమని చెప్పేది? చెరసాలల్లో గుడిసెలలో, ఆశ్రమాలలో, బాధితుల హృదయాల్లో భగవంతుడు తన్నుతాను ఆవిష్కరించుకొంటాడు గాని ధనవంతుల ఉద్యానవనాల్లోనూ, స్వార్థ సుఖభోగవాసుల హంసతూలికా తల్పాలలోనూ ప్రత్యక్ష మవుతాడా? భగవంతుడు చదువు సంధ్యలు, తెలివితేటలు, పేరుప్రఖ్యాతులు, ఉన్నత పదవులు, స్తోత్రపాఠాలు, సుఖభోగాలు, నవనాగరికత - వీటిని చూడడు. పేదసాదల పట్ల కరుణయే మూర్తీ భవించిన మాతృమూర్తిగా దర్శన మిస్తాడు. ఎవరు మానవులందరిలో, అన్ని జాతుల్లో ముఖ్యంగా బాధితులు, పాపులు, పేదలు పతితులు- వీళ్లల్లో, మాతృదేశంలో భగవంతుని దర్శించి, వాళ్లసేవలో తమ ప్రాణాలను అర్పిస్తారో వాళ్ల హృదయాలలో జగన్నాయకుడైన ఆ భగవంతుడు

సాక్షాత్కారిస్తాడు. తానే స్వయంగా వచ్చి ఆవాస మేర్పరచుకుంటాడు. కాబట్టి పతనమైనప్పటికీ చైతన్యంతో పురోగమించే ఒక దేశంలో చెరసాలలో ఏకాంత వాసం అనుభవిస్తున్న దేశభక్తునికి భగవంతుని సాన్నిధ్యం సుకర మవుతుంది.

జైలరు కంబళి, గిన్నె, కంచం ఇచ్చి వెళ్లిన తరువాత నేను కంబళి మీద కూర్చొని జైలులో నా ముందున్న దృశ్యాలను చూడ్డంలో లీనమయ్యాను. ఈ ప్రత్యేక చెరసాల లాల్ బజారు లాకప్పుకన్న ఫరవాలేదని తోచింది. అక్కడి సువిశాలమైన హాలు నిశ్శబ్దం ఒక గాఢమైన ప్రశాంతతను ఏర్పరిచింది. ఇక్కడ జైలు గోడలు సర్వవ్యాపియైన భగవంతుడు ప్రేమతో నన్ను కౌగిలించు కోవడంకోసం దగ్గరకు వచ్చినట్లు తోచింది. అక్కడి మొదటి అంతస్థులో ఎత్తైన కిటికీ గుండా ఆకాశాన్ని చూడ్డం వీలుకాదు. ఆ లోకంలో చెట్లు, మొక్కలు, మనుషులు, జంతువులు, పక్షులు, ఇళ్ళు ఉన్నాయని ఊహించడం కూడ కష్టమే. కాని ఇక్కడ వరండా తలుపు తీసి ఉన్నట్లయితే చెరసాల కమ్ముల దగ్గర కూర్చొని అనంతమైన ఆకాశాన్ని, ఖైదీల రాకపోకలను చూడవచ్చు. వరండా గోడ పక్కగా ఒక చెట్టు ఉంది. దాని పచ్చని ఆకులు కళ్లకు విందు కలిగిస్తూ ఉంటుంది. 'ఆరుడిగ్రీ' లకే ఈ ఆరుగదుల ముందున్న కేవలం వాళ్ల ముఖం, నడిచే శబ్దం స్నేహితుని ఆగమనం తెలియజేసే విధంగా ఉండేది. పక్కనున్న పశువులకొట్టం నుండి కూడా ఖైదీలు పశువులను మేపుతూ రోజూ నాగదిముందు వాటిని వదిలి వెళ్లేవారు, పశువులు, పశువులను మేపేవాళ్ళు కళ్ళకు విందును కలిగించే దృశ్యాలు. ఆలీపూర్ ఏకాంత జైలువాసం నాకు ప్రేమకు సంబంధించిన ఒక అపూర్వ పాఠాన్ని బోధించింది. ఇక్కడికి రావడానికి ముందు నా ప్రేమ మానవ సమూహంపై కూడ ఒక సంకుచిత వృత్తానికే పరిమితమై ఉండేది. ఈ సంకుచితమైన ప్రేమ పరిధిలో చాలా అరుదుగా మాత్రమే పక్షులు, జంతువుల వచ్చేవి. గ్రామంలోని ఒక చిన్నపిల్లవాడు ఒక గేదె మీద చూపిన ప్రేమను గురించి రవిబాబు రచించిన ఒక అందమైన కవిత జ్ఞాపకానికి వచ్చింది. అంతకు ముందు చదివినపుడు అది నాకు కొంతకూడ అర్థం కాలేదు. ఆ వర్ణనలు అసహజంగానూ, అతిశయోక్తిగానూ

నాకు తోచాయి. ఇప్పుడు చదివినట్లయితే వేరొక దృష్టితో వాటిని రసాస్వాదన చేసి ఉంటాను. సృష్టిలోని సమస్త ప్రాణుల మీద మానవునికి ఎంత గాఢమైన ప్రేమ ఏర్పడగలదనేది ఒక ఆవు, ఒక పక్షి, ఒక చిన్న చీమ వాటిని చూడడంలో కూడా ఎంత ఆనందాన్ని అనుభవించగల మనేది ఆలీపూర్‌లో నేను గ్రహించాను.

జైలు జీవితంలో మొదటిరోజు ప్రశాంతంగా గడిచి పోయింది. ప్రతి ఒక్కటీ కొత్తగా తోచడం వలన ఉల్లాసంగా కనిపించింది. లాల్‌బజార్ లాకప్పుతో పోల్చినపుడు నా ప్రస్తుత స్థితి సంతోషకరమైనదే. భగవంతుని పై అచంచల విశ్వాసం ఉండడం వలన ఏకాంతం నన్ను బాధించలేదు. చెరసాలలోని మితమైన ఈ తిండికూడ నా మానసిక స్వభావాన్ని చలింపచేయలేదు. ముతక బియ్యపు అన్నం, దానిలో తపుడు, చిన్నచిన్న రాళ్లు, పురుగులు, వెంట్రుకలు, ధూళి మొదలైన వాటితో తాళింపు చేయబడింది. ధారళంగా నీళ్లు కలిపి ఉప్పు లేని పప్పు, కాయకూరలు, ఆకులు కలిపి చేసిన కూర. ఇంత రూచిపచీలేని, పోషక పదార్థాలు లేని ఒక భోజన పదార్థం ఉండగలదని అంతకు పూర్వం నాకు తెలియదు. నల్లగా మాడిపోయి దుఃఖకరమైన ఆ పదార్థాన్ని చూసినపుడు భయపడి పోయాను. ఒకటి రెండు పిడికిళ్ల తరువాత మర్యాదగా ఒక దండంపెట్టి దానికి వీడ్కోలు చెప్పుకొన్నాను. ఖైదీలందరికి ఒకే ఆహారం. ఒకే రకమైన తిండి. ఒక పర్యాయం ప్రారంభమైతే అంతులేకుండా అదే రోజూ కొనసాగుతూ ఉంటుంది. అప్పుడు రోజులు, వారాలు, నెలలు గడిచిపోయాయి. అయినప్పటికి అదే ఆకుకూర. అదే పప్పు, అదే అన్నం, ఆహార పద్ధతి మార్చడం అలాగుండని. వంటకం పూర్తిగా కొంత కూడా మారకూంటే మొదటి నుండి చివరివరకు ఒక విధంగా శాశ్వతమైన, నిరంతరమైన, అవమానకరమైన ప్రత్యేక పదార్థంగా వెలసింది. రెండు రోజుల్లోనే ఈ ప్రపంచం మాయ అనేది ఖైదీలకు అర్థం కావాలనే ఉద్ధేశంతో ఇది తయారు చేయబడినదిగా తోచింది. డాక్టరుగారి దయవలన ఈ విషయంలోనూ మిగిలిన ఖైదీలకన్న నేను అదృష్టవంతుడిని. వారు నాకోసం ఆస్పత్రి నుండి పాలుతెప్పించే ఏర్పాటు చేయడం వలన ఆ క్రూర దర్శనం నుండి కొన్నాళ్లు తప్పించుకొన్నాను.